

עליו ולא יתערב מין במין, חכמה גדולה, ר"ל לדעת אם השעורה נקראת כנדרסם ד"ם סמין השעורה, או השיפון סמין חטה, או הכרבתור סמין הכרוב, וכידועת כחות שרשיהם ושיעור הפשטם כארץ, ומה שישאר לשנה אחת ומה שאינו נשאר, לדעת

## קול יהודה

## אוצר נחמד

מצינו יקב בירק ולא חילן באלין ולא יקב באלין דייטו מין בשאינו מינו. וכן כיוצאין לכיור איש מין יקב ואיש מין חילן בלחם סלמון חין מרכיבין פיגם ע"ג קידם משני סוף יקב באלין (הלל פ"א דלחאים) : בקראת כנדרסם. אולי סוף שכולה שולל סוכרו נפ"א דלחאים סוף מין שטורס : ויריעת כחות שרשיהם ושעור הפשטם בארץ. כענין סלמון כטוע יקב כדרס או המקיים מקדש מ"ס גפנים וכו', סוף נטועים על שם או על שבע מקדש פ"א לחות עגולות (משנה פ"א דלחאים) : ומה שישאר לשנה אדרת. איש שורס נשאר בלחן יותר משנה ומה שאינו נשאר, כלחם שטעניו כיהם שדור וזרועה חטים ונמלך לזרעה שטעורס וממין לס עד שיתלע ויוסף, ופירש כר"ס בשם סירובלמי דייטו ג' ימים בלחן להם וכסופסרס אחת במהרישה חטים שפירסם לח"ס שוב אינם גדלים (פ"א דלחאים מ"ג). עוד שם משנה ד' סיהם שדור וזרועה קצנום ולוף לא יבא וזרע ובל על גביהם, שאין שטעורס אלא לבל שנים, ופירש כר"ס שאין סלמון ומרשם מועלת להם שטעורס בקרקע ג' שנים ואין מתלעין

קדוש ח"ל, והטעם בכלאים כי ה' ברא המינים בעולם בכל בעלי הנפשות כלמחיס וכענין נפש החמשה, ומהם בזה כח החולדה שיתקיימו המינים בזה לעד כל זמן שירלה הוא יתב' בקיום העולם, וזהו בזהם שזינאו למיניהם ולא ישתנו לעד לעולם שנאמר בכלם למיניהם וכו'. והמרכיב שם מינים משנה ומכחש במשנה בראשית, כליו יחשוב שלא השלים הקב"ה בעולמו כל הוצרך ויחפון הוא לעמוד בברייתו של עולם להסיק בו גריות וכו'. ואמר אף כלאי זרעים חפני שיטתו בפשטם גם בצורות כחיותם יונקים זה מה חיה וזהו כל גריות כחיות הורכב מלאי מיניו וכו'. ע"כ מדבריו המחמשים לעומת של חכר. כי לא חפני להעתיק כל דבריו בכלם עם היות בזה טעם אחר לשבח מוסף על האמור, כי אמנם אינו ענין לבנות ציבור הדברים אשר הלה עליהם חובט ציבורס : אם השעורה הנקראת כנדרסם דרך משל סמין השעורה או השיפון סמין חטה. שהרי במנחת אהרן הכוסמין מין חמין ושיפון מין שטעורס לענין בלתי האטרפס הלה, דמין בשאינו מינו אינו מאטרף כדתק בדבריו ממסכת חלה, ואילו בראשון ממסכת כלאים אמרו דבסמין ודמין בלוי לא היו כלאים זה בזה משום דמיו דמיו וצריך להפריש בעינים הכל לפי זרע שמו : הכרבתור. הוא ההרובתור המוזכר במשנה כלאים פ"ק סכרוב וההרובתור אינם כלאים זה בזה, וכזה שם הרמב"ם הרובתור הוא כרוב מדברי שקלאים דקיס וכן יפרשוהו הגמרא, ע"כ : ויריעת כחות שרשיהם וכו'. מקף. ש' ש' דלחאים מולאו של ציבור זה והקופסו על קאות הסרקיס המהמשים ומהם והלה עד פ' ז', ואין מספר מהמחו הכלל היולא מדברי הרמב"ם סוף פ"ד מה"ס כלאים לחמר, מכל חלו הדברים נחבחר לך שבזמן שיש בין שני המינים הרחקת הראיה להם כדי שלא יינקו זה מה חין חוששין למרחיק העין כמו שביארנו, ובזמן שיראו מובדלים זה מה חין חוששין לירקתם חלטיהו כן זה בלד זה כמו שנבאר מהה, עכ"ל. והם ודאי שני קוטבים שרוב משפטי הכלאים סוכבים עליהם, אלא שלא הוצרך להכיר להבדיל ענין מרחיק העין על גבי היות בו מהפלה החכמה כלשר הוא צידעה כחות שרשיהם וכו' יבא שישאר לשנה אחרת ומה שאינו נשאר וכו'. חמומה לגד עיני כי אל פ"ב דלחאים משנה ג' הוא משא חת נפשו, כי שם נאמר כיהם שדור וזרועה חטים ונמלך לזרעה שטעורס ימחין לה עד שהתלע יופך ואח"כ יזרע. אם נאמה לא יאמר אזרע ואח"כ חופיך אלא הופך ואח"כ זרע, ע"כ. ופי' הרב במכרסרס עד שהתלע ושיעורה היו נההה בלחן שלשה ימים בקרקע להם וביבשה צריך יותר. ויוסף יהפך הקרקע במהרישה בשביל שלא יאמה הזרע, ע"כ. ועוד שם במשנה הרביעית והמהמשים זרועה ונמלך לנטעם לא יאמר אשם ואח"כ חופיך אלא הופך ואח"כ טוע. נטועה ונמלך לזרעה לא יאמר אזרע ואח"כ אשרס אלא משרס ואח"כ זרע וכו'. כיהם שדור וזרועה קצנום או לוף לא יבא וזרע ובל על גביהם שאין עושין אלא לבל שנים, ע"כ. ופירש הרב החזק זרועה ונמלך לנטעם שהיתה זרועה חבואה ונמלך לנטעם גפנים וכו'. קצנום או לוף, שמינים הללו חין סלמון ומרשם מועלת בזה לפי שמתקיימים בלחן שלש שנים ואין מהלויים

ה"ח

לדעת כמה יונה בין מין למין במקום ובזמן, ובהכרת מיני החיים לענין הזה, ולענין אחר, מה שיש לו ארס ומה שאין לו ארס, ובידיעת המטרות אשר הוא יותר דקת מכל מה שזכר אותו אריסטו מידיעת ממיית החיים, להרחיק מאכילת המתה, ובמעט אשר נשאר בידנו מן החכמה הזאת מה שהדעות תמדות עליו, ובידיעת המומים

### קול יהודה

ע"כ. וכן עלה ביאור וכן לדברי החכם הנזכר לפיטו. ומה שאמר לדעת כמה יונה וכו', לנדרים קהני, כל עומת שכלו בדבריו שני ענינים, האחד באלו וידיעת הכוח שרשיהם ויעזרו הפשטים בלחץ, ולעומתו מהשגח אחרו לדעת כמה יונה בין מין למין במקום. והשני באלו מה שישאר לשגח הארס ומה שאינו נשאר, והנה הוא יואל לקראתם כמה שאמר ובזמן, כי יעבד להמין הזמן אשר בו יחסיים הנשם ההוא בלחץ קודם ההרשע והפיכת הקרקע והרשעם באלוהי מקום: ובהכרת מיני החיים לענין הזה. עיקרו לענין בלוי בזהם ששני מכללים עם גרף מה שהקדם על ענינו באלוהי שם פ"ק הוא וכלל וכו'. ומה ראוי אף נמשכו לדבריו בעברו על פקדו המסכתא היא על סדר נאום: ולענין אחר בלוי שיש לו ארס וכו'. כאלה ששני פ"ק דחולין דרוסא הוא בדרך ודרוסא ארי בגסא דרוסא הק בעוף הדק ודרוסא הגס בעוף הגס וכו'. וכבר נהנו טעם לזה מפני הארס השורף שיעילו בזהם בהנחל לפריס: ובידיעת המטרות וכו'. כמוזכר שם באלוהי ארס: אשר הוא יותר דקת וכו'. כיון בזה למקום פי המלגצים במלאכי אלוהים באלוהי ששני משפטי הפרשיות אלוהי מספיקים עם הכלל אשר העלו במשנת חולין פ"ק לומר זה הכלל על שאין כמוהו חיה קרפ, שהרי כמה טרפיות נמשו שאין בהם כדי להחיות, והתמדים הסבטיים יביעו אומר ויחזו דעת על החללים מחיות החיים ובאלה לא היה מה שהזכירו חז"ל. על כן הנה הוא יואל לקראתם באלוהי ידיעת הפרשיות לגדולי אומתו היא יותר דקת מכל מה שזכר אותו הדול שבעשבים, כי זכור נבואתו מה שיעתק לעמוד על מה שלא יוכל עליו טבע שכל על ארס. חלל המורה אשר שם רבינו הרמב"ם בה' שחיה פ' א' באלוהי ואין להוסיף על טרפיות אלו

### אוצר נחמד

מתענין: לדעת כמה יונה וכו'. כל זה שיו לרצון שיעור כדי להוכיח לעובדי האדמה כמה לרץ שיניחו בין מין למין: במקום. הוא שיעור המהרהר שאלוהי בשגשג א' פ"ק דכלאים שהא' ג' טעמים: ובזמן. שערך שימיתו שיעור ואן שיתלע דסינו שלש ימים כמו שזכרנו: ובהכרת מיני החיים. היו לרבים להכיר מיני הכללי חיים אלוהי מין אחר להכיר עם שאלוהי מין, כג"ל המהרהר לא להכיר כללים, ואלוהי ששני המהרהר והעבוד (תמור מדברי) א"ל שדומין זה לזה כללים זה כזה. ויפלא בה' אחר כסוף פרק שור שגשג א' המהרהר שורב ופסיוני א"ל דברו כדי דדי כללים זה כזה: ולענין אחר. עוד שיו לרבים להכיר הכללי חיים כדי שיעורו אלוהי מין מהם יו לו ארס וכו' דורס ופסיוני א' לו ארס, כי אחר שההולל יו לו דריסא אלוהי בנדיים ועלויים וכן בעשיות, והכלל א"ל שאלוהי גדול ממנו אין לו דריסא כלל אלוהי בשפות: ובידיעת המטרות. כלל אחר המהרהר שאלוהי נשם אחר אחר מאבדים על בעלי חיים הנאללים מן הכחמה והבהם בלחץ שאלוהי יכולה להיות אחר הכחמה כזה י"ב חודש היא נקראת טריסא, וזהו שאלוהי בריש פרק אלו טריסות וכו' הכלל על שאין כמוהו חיה טריסא: אשר היא יותר דקת. וידעו זו יותר עמוקה בהכחמה העכע מכל מה שזכר אריסטו כסוף בעלי חיים: במיית החיים. המהרהר שגדלים בלוי בעלי חיים שבוטל מן המהרהר: מאכילת המתה. כלומר המהרהר שאין כמוהו חיה: ובמעט אשר נשאר בידנו וכו'. כלומר מה אנתנו עתה אין אנו וידעו שורש הדברים ש"ל המהרהר טענה, אך דק מעט מן הכללים אלוהי ששני ח"ל בעשיות מיני טריסות פרסא דרמב"ם בפרק פטורי מהלכות שחיטת: מה שהדעות תמדות עליו. אלא גדול אף עלה להם בעמק המהרהר שאין דק ששני אלוהי החללים מחיות הכללי חיים בודאי לא יחלסם, מה שגלוה כל המהרהר טענה והמהרהר לעמוד פריסא עד היום: ובידיעת המומים. לרץ כסוף גדולה ועיון לפרס המומים שאלוהי שורב מלח מלח. כה שזכרנו לא נזכרו מומים הכחמה פרק בדרך כלל עוד לא ספח לא מרס וגו', ואינו רק י"ב כללים, ובשאלה נא לפרסם הם ששני מלח דרמב"ם נ"ח מה'

כלל, שכל שחיה לבהמה או לחיה או למשך חזק מאלו ששני חממי דורות הארשיות והסבטיים עליהן צנחי דימי יתבאר לאפשר שחיה, ואלוהי שדע לו מדרך המהרהר שאין כסוף לחיות, וכן אלו ששני ואלוהי ששני טריסא א"ל שיראה בדרכי המהרהר שבידיו שמקטן אינן ממיתין ולאפשר שחיה מהן, אין לך אלא מה ששני חממי שגלמר על פי המורה אשר יורד, ע"כ. ומה שאמר להרחיק מאכילת המתה, מהזכר למעלה עם אחרו וידיעת המטרות וכו'. כי אחרים כל ענין הפרשיות איננו רק להרחיק מאכילת המתה חיה ועוף שאפילו צמיחם בקריים חממי האולל ולמיתה הם שומדים מחולי זה, ולהוראה הכלל אשר זכרנו: ובמעט אשר נשאר בידנו מן החכמה הזאת מה שהדעות תמדות עליו. כי הדברים מביאליהם מאלוהי כמה דברים יחלסם מן ההיקף הסבטי המהרהר. כעין אחרים על בזהם שנתחבו רגליה מן המהרהר ולמיתה כשרה, מן המהרהר ולמיתה כפולה, וכן שיעור אחר הידיון וכו' (במשנת חולין פ' ד'), שאין לתמוה היאך המהרהר אחר הידיון והוא טריסא ואם נחמד בפרק שבו אומר הידיון הוא מומה, לפי שהחיה הימרים אינה חממה היא (לשגח הרמב"ם על ארס המהרהר), שזו המהרהר היא אלוהי ממהרהר. והוא מה שאמר אין אומרים בפרשית זו דוחה לזו שחיה מומה מכלל ומה שהדעות תמדות עליו: וידיעת המומים וכו' ומומיו



סורגשת בין האומות שמיעושה ודלותה וגלותה, ומחברת אותה שארית התורה האלהית חבור שהם בו אחד. וטן המופלא שבה העבור על העיקר המקובל מבית דוד מתקופת לבנה שלא נשתנה מכמה אלפים ומאות שנים, וכבר נשתנו קבועי הקובעים מיון וזולתם והוצרך בהם לתקן ותוספת אחר מאה שנה, וזה נשאר על אמתו

### קול יהודה

בחלית הדלות כבר הועיל חוקן העבור תועלת עומדת להתחלף בו יחד שבטי ישראל על סדר קניעת המועדים באופן קיים בלתי משתנה, וזה מתחזק לזרעם אשר זה הוכח לקבל מהישרת הגבוהה מה שהספיק למלאות חסרון חלשה המרס: ומחברת אותה שארית התורה וכו'. וזה מורה על חוקן לזרעה שאף גם זאת כדיוחה בלתי לזרעה לא מחלפה במדת ה', כי אשר נשאר לה ממנה שארית כמעט, היה לה לפלטה גדולה להחיותה כיום הזה בתחומים אלהים אשר בזה הייתה לגוי אשר קדש לאלהים: וכן המופלא שבה העבור על העיקר המקובל מבית דוד וכו'. פרשם גדולה העבור האריך צמיחה בעל יסוד עולם שער ד' פ' י"ד, והביא ע"ם דברי רבי חסאן שאלו מכללם. ע"י דוד המלך ע"ה עמדו המעיינים מהכמי ישראל בירושלים ובדקו בעינים ע"י כלי העיון המהוקקים והעמידו על כון מעמד עמי ההקפות ועמי מולדות הלכנה כפי מרחקיהם אלו מאלו ושאר יסודי העבור המהוקקים בידם לקדוש רמזי החדשים ועיבורי השנים וקביעות המועדים כללם כדון חורב, כלם הם עקרים ויסודות אמתיים, יובח ויעיד עליהם העיון האמתי. ועל זה ויכולו בו היה מהפסלר בצלמו מהמשה ואומר להצדיק בעדוהין עד מליהם ולא אבות, ואמר שם חזק על אמרן כחולל של רב, ואומר מי לרגלי דכרך ואור להצדיק. ומחלים איש רמזי סנהדרין ועמיהם חברים ותלמידים לאלפים ולרבעים היו בישראל צמן ההוא עומדים כנונים לכיון העצום, כמו שכתב וזמני יששכר יודעי ציה לעמים לדעת מה יעשה ישראל לרשיהם מחלים וכל אחיהם על פיהם וגו'. עד אמרו אלא בזהם זה שאמר הכבוד לזרעה מה יעשה ישראל כלילו אשר להודיע לישראל והלאהם שמהםם בקדוש רמזי החדשים ועיבורי השנים וקביעות המועדים כללם הוא

### אוצר נחמד

מורגשת בין האומות. משורש כל קלי האין וסא אינס יכולים להרים ראש בין האומות ואין להם לא מלך ולא כ"ד מיקבע להם מועדים כלשך היו צומן הנית שקבעו מדשים צירושלים וטולחים טלוחים אל כל מקומות מושבותיהם, וסא רחוקים בגלותם וס מה הכרח: ומחברת אותם שארית התורה. סוף דרכי העבור המסור בידוע מוסק לכל בני ישראל כלשך ארץ עד קטוב כל מקום שבני ישראל שם כולם מכוונים מועדיהם ומדשיםם כלהם, וס מלא מהשגחה אלסיה: והעבור על העיקר המקובל מבית דוד. יסוד פסמיים מיוסדים על תשוב חודש הלכנה כ"ס י"ב תש"ג, וס מקובל מבית דוד, כדלוחת ב"ס (דף כ"ט) ת"ר פסם אחר ותקשרו השנים צמיים ונחלית הלכנה ככ"ל לחודש ונקשו ל"ד לקדשו אחר להם כרן גמילאל קי מקובל איני מבית איני א"ה שאין חדשם של לבנה פחותה מל"ט יום ומחלה ושתי ידות שש וט"ז חלקים. והחלקים הם כשתחלק ששה אחר לשה"ר חלקים, ואחר מולא שתי חלקי הששה תש"ר חלקים, סופם עליהם ט"ז יסיה תש"ג, וסא תשובו כ"ס י"ב תש"ג, שטבו בו עד היום, וכבר נודע שרין גמילאל מבית דוד הים, וכן פירש"י ז"ל ס: שלא נשתנה. השכן וס של א' י"ב תש"ג מולד הלכנה לא ירגש בו שום שני עד היום, וכמו שכתבנו ואין: וכבר נודע שאין קבועי הקובעים מיון וזולתם. סנה אמרו כי בדקו בספרי הקדמונים ומלאו הכמי סודו שיו מקדוש אברכים זמן רב העידו שגאלו שיעור השנה שס"ס יום ורבעים יום וכיון לרבע שש עוד, ופילו"ס החכם סביב גם כן קודם אברכים מלא ארבע שס"ס ורבעים בלתי. ואברכים החכם מלא ארבע פחות מעט מרבע אלא של הים בידו יכולת לנחשם סתח סכוא מסני מיעונו. ובטלמיו"ס סנה אחריו כדו"ס ש' שנה לירק מבטו אל מבט אברכים וסא בלוקר סומן סכוא יום שלם הבדל מה שנתסום מקבון הסודק סס וגור על סתח סכוא סכוא אחד משלם מאלו ביום ויסייה ססנה לעשות סס"ס יום ס' שנות י"ב רבעים י"ב שנים. והכנס אכתי"ל סנה אחריו מלא זמן סנה סס"ס יום ס' שנות וכמו ל"ד דק. סדי כסם ותכללו ממני נעמיים במדת ססנה ולא נודע להם סתח עם ססם הקיפס מה ססיה ידות לבני ישראל: וזה נשאר

טוב על עיקר אמתי נכון, עכ"ל. והעיקר המקובל מבית דוד אחריו מבית איני אבא שאין חדשה של לבנה פחותה מל"ט יום ומחלה ושתי ידות ששה וט"ז חלקים. והכונה על בית דוד איני משתנה השלישים כפירוש רש"י: וכבר נשתנו קבועי הקובעים מיון וזולתם וכו'. יתבררו ויתלכנו הדברים ממה שכתב בעל יסוד עולם מאמר שלישי פ' ב', כי אחרי האומות שהחללו מקורית אברכים נבר חכם בחכמה כדי לעמוד על מדת זמן האמת המדוקדקת ותפישת בטלמיו"ס עליו, ואחרי היותו שלם דעוה בגדר השנה שאין זה מקום מלאה להאריך צמינים, חורב על ההחלפות הקורב לפי רוב השנים במדת השנה המהומה מבטלמיו"ס זמיר שם זמיר שם, וז"ל, מרחש לזמנה ולזמן מכל הזמן הרב הזה שמימי אברכים ועד פסה סכוא זמן סנה החקויים הולך לו ונפחה במדתו מעט משנה לשנה וכו', אלא שמתקן עק היום כל סכוא דק מלא מלא עד שאינו ירגש ולא יכיר אלא ללחך שנים רבות, והעד על ההסכון סכוא צמן סנה החקויים סכוא מה שמיים סכוא חורב סכוא כספריהם ואומרים ססם דקו ומלאו שמקודם לאברכים צמן רב הייה מדת זמן סנה החקויים סכוא פס"ה יום ארבע יום וכיון רבעי ששה עוד, ופילו"ס החכם מלא

אמרתו מפני שהוא נתלה בנבואה. ואילו כנגד שום שני בחלק אחד בעיקר היום היה

### קול יהודה

נשאר על אמתתו. עוד העבור שלבני ישראל נשאר חקיקי גדול, שמה שנת החמש לנו שש"ס יום ה' שעות תתקצ"א חלקים ופ"ה רגע, וכנגד אחד מע"ז חלק. ושנת כלנגס שיא י"ב חדשים כל חודש"כ"ס יום י"ב שעות תתקצ"א חלקים מתקצ"א בשעה, ואלה היום וכו'. עד כאן מדבריו המתיחסים לטובתו. ועוד שם בסמוך כתב וז"ל, עתה הוי יודע כי על פי זמן השנה הקדושי הנה ולא על זולתו משאר הדעות שזכרנו יסודו לט קדמוניו ז"ל וקצתו מהחור כלנגס של י"ב שנה שעליו כמו שיתבאר הם מיוסדים על השבועות העבור והלכותיו בקביעת ראשי החדשים וכל מועדי ה' הקדושים, ועל מדה זמן השנה הקדושי הנה הנהגה והמדיניות והמסורה בידיו מקדמוניו ז"ל בשם רב אלה בר אבהו שזכרנו לודיגן מדה לאו הושבין ומונין ימי שנה ושעותיו ומסדרים ועושין ליום המעוררים של י"ב שנה לנורך קביעת המועדים, כי עוד יתבאר לך במקום אחר, ותדע כי כמו שהוא קביעת ראשי החדשים והמועדים כלם תלוי בחולדות כלנגס כך הוא מלך אחר תלוי ג"כ בחקופת החמה, ע"כ. ואחרי הקשורה על המונה המזכר כתב וז"ל ולא נוכל לעמוד בזה ענין קדמוניו ז"ל ואמר שנהגלים מהם דרך האמת או לומר עליהם שהם ידעו אותו והשענו בו וכו'. ואף יעלה זה על לב משכיל והם באמת נחמס סוד העבור וקבלו אותו מהנביאים שאלו בדור הקדוש ידעו הכל ע"ד צוריו. והנה מהחור כלנגס היה המיוסד על ימי מדה זמן השנה המסור בידיו מהם בשם רב אלה לא התחלף במהגנו ולא השתנה מבראשית ועד הנה, ולקיות החמה והלנגס המתקנים על יסודי השבועות העבור כה מה שיתבאר להבא מה מעידים על זה, אלא שהסכים האמת

בחיזוק זאת הקושי הוא שנאמר וכו', ע"כ. ופרס יכלה לדבר בפרק ההוא אמר כדברים האלה. ומשולם לא נחל מי שנגיע לאמתה דבר זה כי במדה זמן השנה הקדושי הזה הן במדה זמן החדש כלנגס האמת, לא קדמוניו ז"ל, שלהם לדבר נהגלו עוד זה יסודו עליו מהחור כלנגס הכתוב של י"ב שנה ומסרו לו סודו ולדויעו כי זמן ה' אלפים יום ותתקצ"א יום וכו' שעות ותתקצ"א חלקים הכתוב הוא כולל י"ב שנים לחמה לפי מדה המדיניות שאלמנו בלי שום הוספה ומגרעה, והוא כולל כמו כן רל"ה חדשים ללנגס לפי המדה המדיניות שחובל עתה לתפז ולטיון ראש, וזה אם התבונן למספר ימי המעבור הזה האמור ותהלק אותו על מספר שעותיו שהם י"ב שנה יאך לפי יעלה בידך שמספר ימי השנה הכתוב הוא שש"ס יום ה' שעות תתקצ"א חלקים ופ"ה רגע כמו כן במספר ימי מהחור ופחותיו ותלקיו ותהלק אותו על מספר השנה שהם רל"ה כמו שאלמנו, יבא לך כמו כן ויעלה בידך שמדה זמן חודש כלנגס האמת הוא כ"ס ימים ותחסי עשרה שעות ותתקצ"א חלקים מתקצ"א בשעה. והכמי האומות לא מגלה להם סוד זה ולא ידעוהו מעולם אלא הכמי ישראל והכמי האמת הם שידעו אותו, לקיים מה שנאמר מגיד דבריו ליעקב וגו' לא נגש כן לאו גוי כהלק, ע"כ. והראש"ל כתב כי אמור בקביעת המועדים הכלל שחז"ל העתיקו לו שסמוך על העבור בנגלו, וכן קבלו מפי נביאים ולא נוכל לנעוה דבר אחר טוב ממנו, ע"כ. ואחרי הוזהר הרבוי לציג ערך כל הדברים האלה, כי מונה גדש נראה אור כי יכל בהצגת כונן דברי החבר הנגנים לקראתם. ומה שאלמנו שהוא נתלה בנבואה, הוא מן הכתוב החדש הזה לכם שדרשו בו חז"ל כי החדש הקב"ה לחסה לבנה שחזרה ואחר לו כזה ראה וקדש, ולא בלי ספק נמסרו לו כל עיקרי סוד העבור. ומלא שאלמנו בראש אחר, חולי קול להלק האחד שבין רבן גמליאל לנבלימיוס"ל במדה כלנגס, כי לרבן גמליאל שיטורו כ"ס יום י"ב שעות תתקצ"א חלקים, ולנבלימיוס לינון רק כ"ס יום י"ב שעות תתקצ"א חלקים, וכמו שזכר מפרש קדוש החדש לרמב"ם פ"א על הנהגה המסתלה משיקבץ הירח והחמה וכו'. ובאלמנו בעיקר,

היה גורם ההפסד הגדול מאד לרוחק מה שימצא בין המולד והראיה, וכן סבלי ספק היתה אצלם ידיעת תקופת החמה וזולתה מהכוכבים. אבל חכמת המוסיק"א, חשוב באומה שהיא מחלקת הנגונים ומעמדת אותם על הגדולים שבעם, והם בני לוי מתעסקים בנגונים בבית הנכבד בעתים הנכבדים, ולא הוצרכו להתעסק בצרכי הפרנסה במה שהיו לוקחים מהמעשרות ולא היה להם עסק זולתי המוסיק"א. והמלאכה נכבדת אצל כל בני אדם, כאשר היא בעצמה אינה גרועה ולא פחותה, והעם

## קול יהודה

## אוצר נחמד

ר"ל בראשיתו, מעין דוגמה מה שכתבנו למעלה מדברי בעל יסוד עולם כי המעט קט עם היווה דק מלד ובלתי רכוש במחלתו לפי רוב השנים ירכה הרעש, וכן יקרה בכל חכמה מעטם הפילוסוף בראשון מכפר השמים והעולם, שהשעות המועט בהתחלפותיה הולך ומתרבה לאין שיפור: הריה כיוס הזה גורם ההפסד הגדול מאד לרוחק וכו'. ר"ל שלא היה מהחכמים צדיקו שפאר הרוחק בין המולד והראיה ע"פ הכללים המקובלים, כהיה דר"ה פ"ק ח"ר זעירא ח"ר נחמן כ"ד שני מכסי סיהרה וכו'. ולא היה מקום לכל מה שהוזכר מזה וכיוצא בו בסופו כ', ולאחריה רואים כי ההשגחה הזו משמרת ובה אין המוזיק"א אין פרץ ואין יולאת אפילו כמלאה יומא, וכמו שכתב בכלל דברי בעל יסוד עולם המוזכרים למעלה. ולשון תקופה לננה ותקופה חמה עמים על השלמת סבובם בנגליות, מלשון ויהי כי הקיפו ימי המשנה, ותקופה השנה, וכמו שכתב בדרבי סימן כ"ב שם על דברים רבים על השנה שלו: אבל חכמת המוסיק"א חשוב באומה וכו'. נעשה כלומר אין לורך להרחיב ספור למען הראוהך כמה שלימה היתה המלאכה בזהוה חכמת המוסיק"א, די לא ששש רישק לחשוב בענין אומה משמרת ממשמרת לחלוק העושים האלהיים ולהעמיד אותם על הגדולים וחס בני לוי המתעסקים בניגונים וכו', כי בכל אלה יגדל נא כח הבהרה להלמין כי היתה חכמה זו על עולם חסמה.

וחלל בזהוה חלוק העושים על הלוים עם היות שמאך דוד מלכס היתה וזאת להם, כי חלום בזהו רישא נוסף חזון. והוא הדבר המוזכר בדר"ה (פ"ו) ויחמר דוד לשרי הלוים להעמיד את אחיהם המעוררים בכלי פיר ככלים וכמרות ומלחים משמימים להרים בקול לשמחה, ויעמידו הלוים את סימן כן ויאל וגו' והמעוררים בסימן אשך וליחן במלחים נהשם להשמיט וגו' ומתחיהו וגו' כמורות על השמיט לנלח. וכתיבו דר הלוים כהם יסר במשח ימין הוא. והמלך ברתים הבכורים, כיון אל עמות הקרבת הקרבת שריו אל הלוים מעוררים על הדוכן: והמלאכה נכבדת אצל כל בני אדם וכו'. למען דקדק להגדיל הודאה על המלא המוסיק"א שלימה בלוים בעת ההיא, אם מזד היתה בעמלה מלאכה בלתי גרועה כעורר וכעורר, ואם מזד היתה מלא מלא בלתי פחותה בהשקט בה השלמות והמעוררים מני אדם אשר יזכיר בנמשכה, ואם מזד ששם המתעסק בה היה משולל והשגח מלד, והם הלוים ראשי עם קדש, כי חלום אש ששם אלה לא יפשה לה למלאכה, ויולא חס אין כוסף בני אדם להעסק בה בכל חוקר ולא יפליהו, חלום בהחשך יחד שלשם החלום הללו כמו ששם נקבו בזה שם במלכת המוסיק"א להיותם מזד עמלה כבודה, ולא קרה אז מקרה כיום הזה להיותה פחותה ביד נביאם רק היתה בה מלך עימה ביד המעוררים ששם, היה לה המתעסקים המהולל לה בכל חוקר, והיה זה סבה שירא סימן יפה בהתמודד בלי ספק. וחל"ה והמלאכה נכבדת וכו'. ר"ל שזה המלאכה היא חמלה והנכבדת חלל בני אדם והמחללים לה העוסק בה בחלילי הסופר כאשר היא בעצמה ומעצמה אינה גרועה, נגרשון הכורסי והכורסי וכויוצא בהם מהמלאכות הגרועות המכונות אש בעליות, ונס איננה פחותה, מזד היתה נוספת ביד הפעוררים ששם המתעסקים בה, כי כזה יקרה לה מן הפחיתות מה שיפיק להשיב לאחר ימין החשובים לבלתי העסק בענינה. והעם

סודם נחמד כמלך אחד, וכמלה שלא מלאנו שני מוזן ממן פורס ועד סט: ידיעת תקופת החמה. כמו שכתבנו ח"י כ"ב תנ"כ הים מקובל להם מימי קדם, כך סיה מקובל להם משני תקופה רב אלה שזכרו: וזולתם מהכוכבים. שם שכתב לך מאדים נוסח כוכב, ונקראים כפי התוכנים כוכבי נכונה: חכמת המוסיק"א. היא הקבלה מוזיק"א, ר"ל חכמת הנגון: חשוב. כלומר ע"ז איני ידך להאריך בראיות אף תשוב נדחק: באומה שהיא מחלקת הנגונים. שאלה הם מראה אומה שזכרה לעמוד אלהים לסדר העושים לשורר בבית אלהים כחוקן שפיר ששורר כל נגון לפני עיני הממור וכוונתו וכוונתו היתדות בהשקט ובהבור, ולפי עיני העיני אש ששמה או בהתעוררות לעבודת ה', וכן לפי תכונה כלי הנגון אל אדם עיני קול נשימתו מוכשר, כענין שכתבנו (בדר"ה פ"ו) ויחמר דוד לשרי הלוים להעמיד את אחיהם המעוררים בכלי פיר ככלים וכמרות ומלחים משמימים להרים בקול לשמחה, ונחמר והמעוררים סימן ואשך במלחים נהשם להשמיט וכמרות וגו' ככלים על עמלות ומתחיהו וגו' כמורות על השמיט לנלח. ואין ספק ששלמות וכוונתו סיו מיני מדרגות הנקראים חלוקת בעליות המוזיק"א, וכל נגון כליו לו שם מיוחד: ומעמדת אותם על הגדולים שבעם. כה אומה זו מאחר ששם לריבם לחכמה זו והיא היתה מכורה לחכמי העם שם הלוים הפעורים מכל עסק ועבודה הפעורים, ח"כ בודאי כענין אלהים שם אלה כענין אלה שם עם ולוין: והמלאכה נכבדת וכו'. כלומר בודאי שהלוים סיו מוכשרים לעסק בה בכל לבם, מאחר שאין בה שום מעורר גדול להם חלל סיה ששם לכל: כאשר היא בעצמה אינה גרועה. מאחר

העם מחשיבות השרש וזכות הטבע כאשר הם, ומראשיהם במלאכה דוד ושמואל.  
ומה תחשוב במוסיק"א ההיו יודעים אותה על אופניה אם לא:  
**סה אמר הכוזרי שמה בלי ספק נגמרה ושמה היתה מעוררת הנפשות, כאשר יאמר עליה שהיא מעתקת את הנפש ממדה אל הפכה, ולא יתכן שתהיה היום בערך כמה שהיתה, מפני ששבה פחותה בהתעסקו בה השפחות והמכוערים**

### אוצר נחמד

כיה חכמת גדולה ורחבה ומלאכה נכבדה והעם מחשיבות השרש. מוסק למעלה כמה שאלה חכמי הכוזרי שחיים נגד דעתך איך היו לריקים אליה ואין כגדולים שבאומה פנו מכל מעשיהם ומשפדלים כה. ועם זה העם בעולם היו משרתים מן הסגולה מן חכמים ונבילים: חכמת הטבע. טעם וזמון לכל חכמה: כאשר הם. כאשר מודע מזכות שכל והטעם אשר ליהודים: ומראשיהם. הראשים אשר יסדו אותה:

**סה בלי ספק נגמרה.** בלי ספק שהיו יודעים אותה בחכמה האפשר בחכמה זו: מעתקת את הנפש. המוזיק"א משם דעת האדם ע"י נגונים מוכנים לזה ממד אל הכנס, כמו מעצבות אל הסמכה ומעצבות אל הריחוק וכדומה לזה: שהיה היום בערך. שיהיו כיום יודעים אותה כמו שהיו יודעים אותה אז: מפני ששבה פחותה. אין גדולי החכמים המעתיקים כה כיום כמו שקדם: בהתעסקו בה

### קול יהודה

העם המתעסק בה הוא מחשיבות השרש, אשר הולנו ממנו, וזכות הטבע, אשר נזכרו עליו, כאשר הם, רוצה למד כמו שהם בני לו הנזכרים המתעסקים במוסיק"א התשובה הנזכרת: ומראשיהם במלאכה דוד ושמואל. ככתוב ביה"א (פ') המה יסד דוד ושמואל הכוזה בלמונתם, ושם מונה והולך את אשר העמידו הלוים על מושים וכל המעוררים אמר ואלה המעוררים ראשי אבות ללוים בלשכות פטורים כי יומם ולילה עליהם במלאכה וגו', ופירוש פטורים שהיו פטורים וקיים מכל מה וטול ואין מלאכתם רק לשורר, וזה מה שאמר הכוזרי למעלה ולא היה להם עסק וזמון המוסיק"א, ואם כן שהיו שם נשמים במלאכה המוסיק"א כל התנאים שזכרו: ומה תחשוב במוסיק"א ההיו יודעים אותה על אופניה אם לא. ואמר זה כלפי אמרו כמה שקדם

השוב בלמונה וכו', ונעשה כלאמר אחרי השלימך הכוזה בשלימות המוסיק"א הראויה לפי כן להמלא בלמונה מאז, האם היו יודעים אותה וכו', איך ספק כי היתה שלהם אולם שלמות אין למעלה היותו, וכמו שהשיב לו הכוזרי בנמשכה. ונעשה אחרי כמות המלאכה הנזכרת וכו', והכוונה על פיה שלא היה ללוים עסק וזמון המוסיק"א שהיה המלאכה הנזכרת אלא בני אדם, כמו שהיה לינונה לא נדעה מלד עמם גם לא היתה פחותה מהתעסקות השלמות והמכוערים מבני אדם, אבל העם אשר ראוי מחשבים את אשף חשיבות היו כמו שקדם, ואם כן מה חשבו במוסיק"א במוסיק"א וכו'. ופיה לבד לאשר פחה בחכמה וסיים במלאכה, כי חלה אמר אבל חכמת המוסיק"א וכו', ואח"כ כל דברו לאמר והמלאכה נכבדה וכו'. אפשר שזוין בזה לכלול כל שבחי המוסיק"א לא לבד בחלק ההדעי ממנה ההלוי ועומד בידעת סגולה ערכי נגויה וכו' עיקר החכמה האדם מחולל מאד, אבל ג"כ בחלק המלאכותי שיהיה שם בלשור בפה ובכלי שיר. או לאמר שכל דבריו על מעשה הגיון והשיר, כי פעמים שם חכמה ופעמים שם מלאכה יקרא. וכבר כתב הראש"ע פרשה בראשית כוזר ועונב מיני כלי עיטות והיא חכמה גדולה, ע"כ. ומה שזכר מסדור המעוררים על ידי הראשים ההם יבא עוד זכרו בשלישי סוף סימן ל"ט, ושם סימן מ' יתבאר איך לא היה בזה ציה מיהוש משום כל מוסיק"א היות המלאה האדם קיימת ומתמדת לא לרועה אחר עשר לבד. ולכל דברי הפסקה הזאת יתחברו מאלו יסדו דבריו על דרך אמונה מאמר ב' שער ג' בלמונה, אמנם ביאור ר"ל למדו וידעו כל ההנחות הוא עם הסתעפות והחלום בדבריהם אם בחכמה הגיון וכו', ועיון שמה:

**סה שמה מבלי ספק נגמרה ונשלמה וכו'.** שמה רומז אל הכיה הנכבד שקדם זכרו בדברי ההנח: ושמה היתה מעוררת הנפשות וכו'. כבר זכרנו בדרשות המכונות האין נכמד כי יש ציגיו המוסיק"א מייס שונים מיוחדים למדות שונות להחיות ולחיות אותם כפי הכוונה, וכבר הורגנו קדומי הרופאים לרפואה בה חליים בהשגה הפעולות הגשם אל יוסר חוגם הראוי, וכבר אמרו איך הכוזה שורה אלא מתוך שמה, ועון דוד לפני שאלו (בשמואל ח' פ"ו) ומאמר אלישע קחו לי מעין והיה כגון המעין והיה עליו יד ה' (במלכים ב' ג') עדים מאמינים על כל אלה. ולפי דרכנו נאמר שבלויה בללה כוזה וז בדברי דוד האחרונים אשר בלו לחיותם סבר החלופין, בלמונה הללוה בתקע בלל שמה להלל יסד וכזר וגו', וחכמה דבריו כל השמה חלליה, להורות כי מכה הגונים ההם החשודר הנשמה להלל יסד יתחבה ויתפאר: מפני ששבה פחותה וכו'. כנגד מאמר הכוזרי בקדומת לינונה נדעה ולא פחותה במחור שמה, וימוקו עמו שלא יתכן היותה היום בערך מה שהיתה מאז מפני ששבה פחותה וכו', כי זה ממה שיהיה דעת החכמים ליהא את לבם מעוה בה להשתדל בלמודה כי נבזיה היא פעייהם ומאמם כחלי

והמכוזרים מבני אדם, אך ירדה עם חשיבותה כאשר ירדתם אתם עם חשיבותכם :  
**כִּן אָמַר** החבר ומה תאמר בחכמת שלמה, וכבר דבר על כל החכמות בכח אלהי  
 ושכלי ושבעי, והיו אנשי העולם באים אליו להעתיק חכמתו אל  
 האומות עד מהורו, וכל החכמות הועתקו שרשיהן וכללם מאתנו אל הכשרים תחלה  
 ואחרי

### אוצר נחמד

בה השפחות. הוא נעזר להם (לפחות) והמכוזרים מבני  
 אדם. עניי הדעת ושכלם מבני אדם : עם חשיבותה. מן  
 הכשרים שיהיה להם : כאשר ירדתם אתם. כמו שירדו  
 ישראל מיהוה עולמים לכל גויי הארץ לריוטם נבזים ושפלים,  
 וכעת שירדה אתם אברהם גם חכמה זו :

**כִּן ומה** תאמר בחכמת שלמה. הואיל ברא שלם בלד  
 חכמה זו ירדה עם ירידתו אף גם כל הארץ  
 החכמות שמקור נפתח היו להם בנים וישראל ומקורם משלם  
 שמלך אשר השלים כל החכמות להכליתן האלפסר מה שלם הארץ  
 בכח שום חכם לפניו ולהאריך לעמוד על כיוצא זו : בבח  
 אלהי ושכלי ושבעי. וזה היה חכמה שגורטנו בו ענינים  
 שלם בנים אלהים שום חוקר אחרו, וסוף שמלך כח שכלו  
 חכמת הטבע שהיה בו שהיה חכם מכל האדם ולא ימצא עוד  
 אדם שהיה שכלו כפי האפשר בטבע האדם דומה לו, עוד  
 שפך לו היה בו כח אחר ורוח הקודש המדריך אותו בדרך  
 פנים שלם וטעם בחקירתו, כאשר בנים לחכמים הגדולים,  
 ויחיה שהיה חכם על טענות ויתר פשוט מבורר לכל חכמה  
 שקרה לו טיפוס השכל מרוב העיון, עד שלשמונים שנה ברכה,  
 כמו שגילה מאריקטו ובאשר נתגלה סיום רוב צמיחו בדברים  
 פשוטים והוא מפורסם סיום בין גדולי האחרונים מהמקרים,  
 שפא"ל שהלמה פ"ה שהיה רוח הקודש שופך עליו ומאיר  
 לרגלו : והיו אנשי העולם באים אליו, בכלל העיר לו  
 אחר שלם החכמות הנמצאות בנפשות אשר בהם אמונות הדברים  
 כפי הנראה, לא מלבד שהיה אף מקורם מהחכמות שלמה לקחו  
 אותם : עד מהורו. כמ"ש ויבאו מכל העמים לשמוע את  
 שבת שלמה מאת כל מלכי הארץ (מ"א ה'), ונאמר ויבאו  
 חכמת שלמה מהחכמה כל בני קדם ומכל החכמה מלרים (ס'),  
 ודב"כ ב' ע' נאמר ויגדל המלך שלמה מכל מלכי הארץ לעשר  
 והחכם וכל מלכי הארץ מהקדמים את פני שלמה לשמוע את  
 חכמתו אשר נתן האלוהים לנבו. ומאחר שנאמר מכל מלכי הארץ  
 בנאמנו ששקם הארץ באו אליו, והדמיה ביותר מפורסמת  
 בקצת המורה היה כדור ושל עמל יקרא ארץ ארץ ג"כ המורחית  
 לכוזרי, כדוע נאמנה הארץ : שרשיהן. יסודותיהם : וכללם.  
 כלל החכמות לפי מהלקוחים : אל הכשרים תחלה.  
 בתורכן בית ראשון שהתיר ונבדלוגר מלך שדרים ואף נלקח  
 כל

### קול יתודה

הואיל ויהיה חס וחס בלף חכמים פחותי הערך אשר  
 עמיהם ממות חכמה : אך ירדה עם חשיבותה וכו'.  
 כי ריחה נמר ואינה אחסם כחמול שלשום בזמן הבית  
 הנכבד המוכרז למעלה :

**כִּן ומה** תאמר בחכמת שלמה וכו'. יען הנה  
 כ"ה ש"ד שהיו החכמות מחשבות קיימות  
 בנאמנות ולא הוכיח זה רק בקלות, הואיל עתה ברא  
 כי החכמות כללם הועתקו שרשיהן וכללן מאתנו, כי  
 לנו המים ומשלתן שלמה קח וזי כל מהאשר בחכמה :  
 וכבר דבר על כל החכמות בכח אלהי ושכלי  
 ושבעי והיו אנשי העולם באים וכו'. עדות  
 הכתוב נאמנה (במלכים ח' ה') ויחן אלהים חכמה  
 לשלמה ותבונה הרבה מאד ורבה לב כהול אשר על  
 שפת הים והרב חכמה שלמה וגו' ויהסם מכל האדם  
 וגו' ויהי שמו בכל הבונים סביב וגו' עד אמרו ויבאו  
 מכל העמים לשמוע את חכמת שלמה מאת כל מלכי  
 הארץ אשר שמעו את החכמה. ומה שאמר אלהי ושכלי  
 ושבעי, אפשר שכיון כי אל החכמה האלוהית שהנאמנות  
 כלללת עמה והגלגליות והעצביות, לנלשמן ירמוז  
 הכתוב, כי באחרונה חכמה רמז אל האלוהית עם ההלכיות  
 כמדובר, לזאת יקרא חכמה בנאמנו כי היא היהיה אס  
 כל החכמות וזה פריש. וחכמה, על הגלגליות על  
 דרך כוון שמים בנבונה. ורובת לב, על העצבית.  
 ומה שאמר ורובת לב כהול אשר על שפת הים, הסנה  
 אלפי שאין ענין הידיעה זולתי להקיק ולהאיר  
 גבולות הדבר ההוא הידוע וגלגלן אחרו מכל נדדיו,  
 וזו היא ענמה בטולת החול בענין הגבולות לים מכל  
 נד, כמאמר הכתוב (ירמיה ה') אשר שמתי חול גבול  
 לים. על כן יאמר כי היה לבו של שלמה כספרו של  
 אולס רחב מאד, כי יוכלו ויקפו ויוגבלו כל החכמות  
 המכוונות בים, כלאחרו ומלאה הארץ דעה את ה'  
 כמים לים מכסים, ויהיה הגבולות להחכמות כדמיון  
 החול אשר על שפת הים מקיפו ומגבילו. ואפשר שאל

ביאורו זה כיון רבי לוי בלאחרו במדרש רבה פרשה י"ט מה חול גדר לים כך היה חכמה גדורה לשלמה,  
 פ"כ. ולפי שפחתו וזה שאמר ורובת לב הוא כנגד החכמה הטבעית, נאמר גם כן שלא זכר אלא זולתה כחול  
 אשר על שפת הים, כי אמנם לא הקיף מהשכנות בשלימות שתי החכמות העליונות שזכרו עד שירדק אלסם  
 תאמר כזה כאשר ידק אל הטבעית הקרובה אליו ולבטעו. ועל כן האריך הכתוב בהחמקו הטבעית בלאחרו  
 וידבר על העליונה כי הארץ אשר בלבטנו ועד הארץ אשר יואב בקיר וידבר על הבמה ועל העוף ועל הרמש  
 ועל הדגים, ולא הודיע כזולת את מלאכה. והוא שלמה המלכות המכרזת אלהי ושכלי וטעמי הפלג לקחתם  
 כנגד החכמות האמיתיות והדמיוניות וההכסמיות המוכרזות למעלה אל החכמה הסגדדדיו, וכפי הפירוש השני  
 שזכרנו שם לריוחן מכוונות כנגד האלוהיות והטבעיות והמדעיות, המתמלאות לנפשות הנפשיות האלוהיים  
 והשכליים והמהרגיים המוכרזים בסיון מ"ה ובשלישי סיון ז' כמבואר שמה, יהיה פסוק כנגד ההכסמיות  
 שכן על מונגלותו והכרזות כפי טבע של אדם אשר יגור על שיעורו ויחיו : עד מהורו. ח"ל לפרש זה  
 על מלך שלמה שכל אשר בנה לנבונה בחיזות כמזכר במלכים ח' י', ובדברי הימים ב' ע', שהרי זכר בראשון ס'  
 ק'

ואחר כך אל פרס ומדי ואחר כך אל יון ואחר כך אל רומי, ובאורך הזמן ורב המצויים

### קול יהודה

כל ספרי התנאים אל הכסדים: ואח"כ אל פרס. הסרסיש והמדיים הסרינו את הכסדים שטט דריזש המדי וסרש הסרי וישנו תחסיס והגניסו הסרסיש אליס: ואח"כ אל יון. אלסמר מוקדן מלך יון הסריס המדיים והסרסיש: ואח"כ אל רומי. הרומיים הסרינו ממסלת היונים והגניסו התנאים

### אצרי נחמר

אשר שמו את חממו, וכן נאמר (שם י') וכל הארץ מבקשים את פני שלמה לשמוע את חכמתו וגו'. והנה הכנה אשר בידו מחקרי ארץ משב כי בהזכירו ארץ הודו על מרחק ארץ יושר מהזכירו מלכות שגא, כי כנה הודו בפלח מזרח רחוק מאד מח"י שבמערב, הלא תראה מה שכתב רבי אברהם ב"ר חייא בדברו על האקלים השני וח"ל, והאקלים הזה בפלח מזרח רוב ארצות הודו והאינים וכו', ואח"כ על האקלים השלישי כנה ובאקלים הזה בפלח מזרח קאה ארצות האינים וסוף משכנות הודו וכו', וכבר ידעת מדברינו למעלה סימן כ' כי הין הוא סוף כל הישוב לזר מזרח, ורבי אברהם ביאר לנו שארץ הודו גם היא בלדו לפלח קדמה כלומר, ובכן הסכימו דברי ההביר עם הכתוב לאמר וכל הארץ מבקשים את פני שלמה וגו', בהעירו על אלפי ארץ הרמקוס מאד מארץ ישראל יושר ממלכות שגא, כי אלה ידעת מושב ארץ ישראל בלאמנע האקלים הרביעי לפלח אפון ומצובה כלמי מערב. ושא נא עיניך אל המקום אשר זכרנו משכר נורת הארץ כי דעך תנוה ותשקום על כל אלה: אל הכשרים תחלה וכו'. כבר ביארנו עינו בראשון סימן ס"ג ששם נכלל הענין הזה במלות שונות: ובאורך הזמן וכו'. כי קנאים פגעו בנו מאותם שזכר המורה בשני ס' מ' באמרו, יש מניי אדם מי שיישב בעיניו שלימות אחד ויערב לו ויתאווה וירצה שידמו כי אדם שאלהם הכלמות הוא, ואת"כ שהוא ידע שאין אלוה שלמות, כמו שתרצה רבים והפארו בשיר וילחם ויתארו שזה עשאוהו, וכן נעשה בקאח חבורי אנשי התכמה ובהלקי הכמות רבות יוכל ליד איש מקאק מתרשל דבר חדשו ואלו ויתפאר שהוא חדשה וכו', ע"כ. גם בראשון ס' ע"א זכר המורה כמות לבדן התכמות הכנה אשר היו בלחמותה. ועל דבר העתקת שרשי כל התכמות מחמתו עיניך תחזית מה שכתב בעל דרך אמונה מאמר ב' שער ב' חמ"ח. מאמתי בשם חכם מוסלם מילוסופי היונים דבר זה עינו, פסם אחת נכסחי להוכיח עם חכם מחכמי ישראל והחלטנו לדבר בתכמה הטבע ולא היה צעיו הרבה, ואחר נכסחו בתכמה האלהות והענין באלהות ח' שלל הייתי יכול לסבור ולהבין, עד שהפלתני לאל יקן שכל להבין, ע"כ. ון רש"ד אשר היה מוגדלי הפילוסופים אמר בסוף ספרו המיוחד הפלה ההפלה שהתכמות היו מלאות בישראל, עכ"ל בעל דרך אמונה. ואחר כך הוסיף עוד דבר וח"ל, וכבר נמאס ספר אחד בין הנולדים עשאו חכם יוני שמו פיוסופינ"ל הביא בין דברים רבים משרי חכמי ישראל עד לז החקירה וההתפלספות וזכר שמות התכמים הכה אשר היו הוא וחס בזמן בית שני, והכחם היוני ההוא כנה ספרו כלו על שהתכמה האמיתית וההתפלספות חמיו ב' שער חמ"ח. והוא העומתם בהאיהם הכהותם אשר בלח"ל וירד מההרים אלינו ימים עמנו. ימים רבים, פילוסופים בולין מחמתו ויחר הרבה מאד היתה אלינו ולמדנו מפיו, ע"כ. אחרי כן כתב בעל דרך אמונה הלו, כבר נדעה הכמה שלמה ע"ה אשר קיבל חמיו הלו התכמות בלוח מספרי כי נאצרו לאורך המנים ועתקו ללשונות האמונה הדרות, ע"כ. והנה כה משפטן אשר חרץ בשפרו כהלת ב' ים אדם שעמלו בתכמה ודעתו וכבשרו ואלהם שם עמל ב' היינו הלקו גם זה הכל ורעה דבה. גם הכ"ה כתב על שמה שמשפץ הדיק כי נמאס באגרה שכתב אריסמו הפילוסוף רבו של אלכסנדרוס מוקדן שדבר עם שמעון הדיק בדברי התכמה הסענית, וכאשר דברו בתכמה האלהות הגדיל ענה הפלתי חוסיס והשחומס אריסמו ממעלת חכמתו באלהיות, ונמאס בדבריו שכתב בלגריותיו בענינים מיוחדים שאמר וזה ממה שצייניו שמשעני, ע"כ. והדברים הרבים עם מה שזכר בעל דרך אמונה בשם חכם מוסלם מילוסופי היונים. אפס כי מה שהעיד הכ"ה על המאס כתוב לאריסמו זכר השמשוני לא ידענו מחין לו, חמס ריחתי לא ריחתי ליינה רליה. ומס שזכר בעל ד"ח מדברי פיוסופינ"ל הלא הוא כתובע על ספר הכתוב שמשעני חמיו ס"ג וזכרו יוסיפון בספרו הראשון גזא הפילוסוף. ורלינו לספר לשון דרך אמונה בספר הזה מגדלי הסענית אשר נעלו בו מוסקרי הדפוס. פד מעלה טעה דבריו שטיסר אריסמוס להבירו קליארח"ל כי ארם להבנה עם גבר הכס עברי שיש את

ק' שגא וודו וסור, וא"כ לא שגא הודו ולא הודו שגא, וכבר ביארנו שם מדברי ר' אברהם ב"ר חייא בספר נורה הארץ כי מחו שגא הוא באקלים הראשון והודו קאה בשני וקאמו בשלישי. על כן שכתבי שאמר זה ממה שזכר הכתוב (במלכים א' ה') ויבאו מכל העמים לשמוע את חכמה שלמה חמא כל מלכי הארץ

אשר שמו את חממו, וכן נאמר (שם י') וכל הארץ מבקשים את פני שלמה לשמוע את חכמתו וגו'. והנה הכנה אשר בידו מחקרי ארץ משב כי בהזכירו ארץ הודו על מרחק ארץ יושר מהזכירו מלכות שגא, כי כנה הודו בפלח מזרח רחוק מאד מח"י שבמערב, הלא תראה מה שכתב רבי אברהם ב"ר חייא בדברו על האקלים השני וח"ל, והאקלים הזה בפלח מזרח רוב ארצות הודו והאינים וכו', ואח"כ על האקלים השלישי כנה ובאקלים הזה בפלח מזרח קאה ארצות האינים וסוף משכנות הודו וכו', וכבר ידעת מדברינו למעלה סימן כ' כי הין הוא סוף כל הישוב לזר מזרח, ורבי אברהם ביאר לנו שארץ הודו גם היא בלדו לפלח קדמה כלומר, ובכן הסכימו דברי ההביר עם הכתוב לאמר וכל הארץ מבקשים את פני שלמה וגו', בהעירו על אלפי ארץ הרמקוס מאד מארץ ישראל יושר ממלכות שגא, כי אלה ידעת מושב ארץ ישראל בלאמנע האקלים הרביעי לפלח אפון ומצובה כלמי מערב. ושא נא עיניך אל המקום אשר זכרנו משכר נורת הארץ כי דעך תנוה ותשקום על כל אלה: אל הכשרים תחלה וכו'. כבר ביארנו עינו בראשון סימן ס"ג ששם נכלל הענין הזה במלות שונות: ובאורך הזמן וכו'. כי קנאים פגעו בנו מאותם שזכר המורה בשני ס' מ' באמרו, יש מניי אדם מי שיישב בעיניו שלימות אחד ויערב לו ויתאווה וירצה שידמו כי אדם שאלהם הכלמות הוא, ואת"כ שהוא ידע שאין אלוה שלמות, כמו שתרצה רבים והפארו בשיר וילחם ויתארו שזה עשאוהו, וכן נעשה בקאח חבורי אנשי התכמה ובהלקי הכמות רבות יוכל ליד איש מקאק מתרשל דבר חדשו ואלו ויתפאר שהוא חדשה וכו', ע"כ. גם בראשון ס' ע"א זכר המורה כמות לבדן התכמות הכנה אשר היו בלחמותה. ועל דבר העתקת שרשי כל התכמות מחמתו עיניך תחזית מה שכתב בעל דרך אמונה מאמר ב' שער ב' חמ"ח. מאמתי בשם חכם מוסלם מילוסופי היונים דבר זה עינו, פסם אחת נכסחי להוכיח עם חכם מחכמי ישראל והחלטנו לדבר בתכמה הטבע ולא היה צעיו הרבה, ואחר נכסחו בתכמה האלהות והענין באלהות ח' שלל הייתי יכול לסבור ולהבין, עד שהפלתני לאל יקן שכל להבין, ע"כ. ון רש"ד אשר היה מוגדלי הפילוסופים אמר בסוף ספרו המיוחד הפלה ההפלה שהתכמות היו מלאות בישראל, עכ"ל בעל דרך אמונה. ואחר כך הוסיף עוד דבר וח"ל, וכבר נמאס ספר אחד בין הנולדים עשאו חכם יוני שמו פיוסופינ"ל הביא בין דברים רבים משרי חכמי ישראל עד לז החקירה וההתפלספות וזכר שמות התכמים הכה אשר היו הוא וחס בזמן בית שני, והכחם היוני ההוא כנה ספרו כלו על שהתכמה האמיתית וההתפלספות חמיו ב' שער חמ"ח. והוא העומתם בהאיהם הכהותם אשר בלח"ל וירד מההרים אלינו ימים עמנו. ימים רבים, פילוסופים בולין מחמתו ויחר הרבה מאד היתה אלינו ולמדנו מפיו, ע"כ. אחרי כן כתב בעל דרך אמונה הלו, כבר נדעה הכמה שלמה ע"ה אשר קיבל חמיו הלו התכמות בלוח מספרי כי נאצרו לאורך המנים ועתקו ללשונות האמונה הדרות, ע"כ. והנה כה משפטן אשר חרץ בשפרו כהלת ב' ים אדם שעמלו בתכמה ודעתו וכבשרו ואלהם שם עמל ב' היינו הלקו גם זה הכל ורעה דבה. גם הכ"ה כתב על שמה שמשפץ הדיק כי נמאס באגרה שכתב אריסמו הפילוסוף רבו של אלכסנדרוס מוקדן שדבר עם שמעון הדיק בדברי התכמה הסענית, וכאשר דברו בתכמה האלהות הגדיל ענה הפלתי חוסיס והשחומס אריסמו ממעלת חכמתו באלהיות, ונמאס בדבריו שכתב בלגריותיו בענינים מיוחדים שאמר וזה ממה שצייניו שמשעני, ע"כ. והדברים הרבים עם מה שזכר בעל דרך אמונה בשם חכם מוסלם מילוסופי היונים. אפס כי מה שהעיד הכ"ה על המאס כתוב לאריסמו זכר השמשוני לא ידענו מחין לו, חמס ריחתי לא ריחתי ליינה רליה. ומס שזכר בעל ד"ח מדברי פיוסופינ"ל הלא הוא כתובע על ספר הכתוב שמשעני חמיו ס"ג וזכרו יוסיפון בספרו הראשון גזא הפילוסוף. ורלינו לספר לשון דרך אמונה בספר הזה מגדלי הסענית אשר נעלו בו מוסקרי הדפוס. פד מעלה טעה דבריו שטיסר אריסמוס להבירו קליארח"ל כי ארם להבנה עם גבר הכס עברי שיש את

המצויים לא נזכר בהכמות שהם הועתקו מן העברים אך מן היונים והרומים, והמעלה לעברית בעצם הלשון ומה שנכלל בה מהענינים:  
**מן אמר הכוזרי** היש לעברית מעלה על לשון הערב, היא יותר שלמה ורחבה ממנה ואנחנו רואים את זה בעינינו:

אמר

## קול יחודה

עם ימים רבים, והרי זה בל ללמוד וגמול מלמד. עוד תשוב תראה מה שכתב האלפודי בפתיחתו ח"ל, כל מה שנמא לאדם מהלחם בלילה החכמות העיוניות לקחוהו כלו מזני ישראל בזמן הגלות, וכמו שכתב בגארה הבעלי חיים לחמני ישמעאל כי כלשר התפאר ההכס היוני באומות ושהיו היותר שלימה שבאומות בשלימות החכמות, השינו בעל ההשבעה להחישו שאין לו להתפאר מזה לפי שהחכמות אצל בנייה, שלקחו אותם מזני ישראל בזמן גלותם, ולא הכתם זה ההכס היוני אצל שאמר כי בלאת ישראל ממזרים לקחו אותם הם ג"כ מהם, וגם ההכס בן רש"ד העיד בספרו ההפלת ההגלה על מילואם החכמות העיוניות בבני ישראל מקדם: והמעלה לעברית בעצם הלשון וכו'. הכונה ששם היות החכמות מועתקות מן העברים אל יתר הלשונות, הלא בהריוס מכלי אל כלי נפסם טעמם, כי אינו דומה הכל פה שאין בו הטעם בכל מנאי שלמות הלשון להכל פה שיש בו הטעם בחסרון המנאי. או יתקשר אמרו והמעלה לעברית, עם מה שאמר הכוזרי סימן ס"ג אני רואה תורחכם ככלל בה כל דק ועומק מה החכמות מה שאין בו כוונתה, כי ממנו נמשך כל השפור עד הנה על הוראת ההשפעות כל החכמות מאומותם, ועשה בל להוסיף על דבריו כי לא לבד ככלל בחוריהם כל דק ועומק מהחכמות וכו' כמו שקדם, אבל מעלה הלשון ג"כ לעברית יאסה. והנה הורה על הכוונת לשוננו מן מלך היונה שלמה מלך כי על כן היתה קדושה לאלהיו לבראת בה שמים וארץ

באמרו (סימן ס"ה) שהיה הלשון אשר דבר בה הפ"י עם אדם וחוה וכו', והוא מה שרמז אליו באמרו כלל והמעלה לעברית בגמל הלשון. וכן מלך מה שנכלל בה מהענינים ר"ל שהיה טובה ורחבה וכוונה מלך להורות בה על ענינים מתחלפים, כי כל דבר לא יחד ממנה להבין ולהורות בעת הצורך, וכמו שיושלם ביאורו סוף סימן ס"ה. וירמז עוד לענינים הקדוקים והעמוקים ונפשו בה להבין הענינים וכו' שביא וזכר סימן ע"ב. גם למה שאמר ברביעי ס' כ"ח ח"ל, כל הלשונות והמכתבים יש לקדם ישרון על קדם, מהם מה ששמותם נאותים הרבה בקדושים, ומהם רחוקים מהנאות להם, והלשון האלהית הברורא אשר למד האלהים לאדם ושמה על לשון ונלכדו היא מכלי ספק השלימה מכל הלשונות והנאותה לקדושים יותר מכלם, כמו שאמר וכל אשר יקרא לו האדם נפש מיה הוא שמו, ר"ל שהוא ראוי לשם שהוא נפשו וכו' ומלמד על עבדו. והחשיב מזה לשון מעלה ויחידו לשון הקדש ושהמלאכים יותר חוששים לה ומרגשים מולתה מהלשונות, ועל זה נאמר במכתב כי נורא חומיותיה אים בלא כוונה ובמקרה אבל לענין נאות עם הטעון מכל אדם ואדם, ע"כ. ומסיים לזה כחב ראב"ע בראשית ספר שפה ברורה ח"ל, הנה מלאש שה' הביא הבהמות והעוף אל אדם הראשון לראות מה יקרא לו, ולולא היווה הכס כל לדעת מולדת כל מין ומין ולהיות השם הקדוק לאות על מולדתו, לא היה השם הנכבד והעולה בנפשו כסיל, ע"כ. ולכל זה אפשר שיהיה החנך בדבריו המזכרים בנאמר ומה שנכלל בה מהענינים, כמדובר:

**מן היא יותר שלמה ורחבה ממנה.** ר"ל והלא לשון הערב יותר שלמה הימנה, כי לה להתייחס התפארת וההוד ורחבה ונסבה למעלה צניעות שפחותיה מלוח רבות נכונות להבין ולהורות כונה משמיע אל השומע יותר ממה שחובל עליו לשון הקדש. והנה המדים הגד שני השמיים שזכר המזכר בנאמר בקדומת והמעלה לעברית בגמל הלשון ומה שנכלל בה מהענינים, כי כנגד עמם הלשון הוד והדר ישוב על לשון

## אוצר נחמד

החכמות אליהם: ורב המצויים. רוב ההתקנות שמשפך מאלוה לאומה: לא נזכר בהכמות שהם הועתקו מן העברים. כי כלשר עמד אריסון היוני וזהו לו ממלך רב, כי היה רבו של אלכסנדר מוקדון, ויאל שמו בכל הארץ עד סיום, הוא ערבב החכמות לפי דעתו והוסיף בהם דברים סרסם והלכין אותם בנדים אחרים, ואלה שירדה אותם סיסריליוס לתכלית השלמות ותפארו בכל הארץ עד שאיום נחשבים לעם צניתי האומות, השיבו וזכר מן החכמות ונחמסם לבני עולם שכן היונים בגיעו אל החומים: והמעלה לעברית. ר"ל שם ע"י ההתקנה מלשון הקדש אל אשר לשונות קרה ההפך והכלול בהנחתם, אף כי הורקו מלשון אל לשון ע"כ לא עמד טעמם גם: בעצם הלשון. מלך עמנו: ומה שנכלל בה וכו'. הענינים המבוארים בלשון הקדש הם יותר נכונים להבין מן הענינים הנכתבים בשאר הלשונות ואלהם, וכמו שיבאר עוד:

**מן דרש** לעברית מעלה על לשון הערב. בלפי מה שזמן לשון הקדש עליון ומובהק לכל הלשונות, אמר לו יסחבן שהיה מובהקת מלשון ערב אשר בה השתמשו הקדמונים סרסם כהשתקף ספרי החכמה כדוד: היא יותר שלמה. לשון סרסם שלמה בשמות ופעלים ומלות ככל הוצרך אל המלאכה בעולם, שם א"ל לשון הקדש שאין לו רק האמור הנפץ ואותה השמות שלם הוצרכו הנפץ לפי ענינם אין אנו יודעים אותה. וכן מזהים הרבה פעולות ומלות: ורחבה ממנה. יש בה שמות ופעולות נדבשים להבין ענין אחד במלות שונות, כמו שהוא אצלנו, ששם חרס, גילה רנה, סרסם יסר מהם שהוא בלשון הקדש, מה שהוא נאות להרחתה מאלוה:

סוד



חול עליו גם בלשוננו כי מן המים משיחיהו, כאלו  
 חמרה הוא לחיו מן המים, וכמו שכתבתי בדרוש המטוס  
 אללי היינו בכוור, והחרטום לא יתנה לעולם שמים  
 עממי בני אדם בעלי המאורות המכובדות, רק יבאר  
 שמות המקומות אשר הולפו ברוב הימים יוצרם  
 בשם האדם בנאם אלל בעלי השלשון שהעמיק אליהם.  
 הלא חרמה שהרגם עוג מלך הבשן עוג מלך דמחק,  
 הנה השאר על מקומו שם עממו של עוג ומה בשן  
 למחק להיותו השם המובנה לבני דורו, אמנם אלל  
 סיחון מלך חשבון לא שנה את לשונו בלחם מהם כי  
 הנה מקום אלו מועד בשמו כמאלו. והוצור לשון  
 ונאמר, כי הנה כל מעשה חוקק הראיה נשטן על ככה,  
 כי בראשונה שמות העממים אשר לא יעצור זר בחוכם  
 להעביר יורדים בהעמקה, והנה הנה בכתבי לשון  
 הקודש מתייחסים ומוחלים עם ספור נזכרים בשלש  
 מופל על לשון, אין זה כי אם אות אלהי ברורים  
 וקיימת ציו וזין בני ישראל אות הוא לעולם כי זאת  
 המורה בקלות עבריות ניתנה והיא הייתה אם כל ימי  
 מראש הבריה. והלגות נגלות זה בשמות העממים  
 כאלה המגלה וקין מקימי וחולס, כן משפחו האנה  
 חרמו גם בשמות הכללי עממים כאלה מאיש. ובה  
 ראה והנה במאמר שזכרנו מברשית רבה, כי לא על  
 המלה ההיא לבדה הייתה הכונה רק קצרו בלשונם  
 במנחה תמיד וסבטו על המצין אשר חלה עליו חובתם  
 ביאור השלש ראיות להשעיר קול לזימי חובתם  
 להוציא את הרבים ידי חובתם. וגלים הדברים הללו  
 היוצאים גם כן מפי הרב"צ בספר שפה ברורה,  
 בלחמו סמוך לראשיתו, מכל דעת המהורה ללשון  
 הקדש היא המצוה, והמסוד מעטם שנקרא אלל  
 הוא מגזרה אדמה ולא כן בלשון כשדים וקדר, וכלם  
 יודו כי אדם היה שמו, ע"כ. ולפוט שיעיר בלשון  
 זה קצר ומתקן איך כלל בו כל חוקק הראיה שזכרנו,  
 מעטם האדמה כלל כי אדם שם עממו אשר לא  
 יתנה בהעמקה במדבר. ועוד הוסיף שם דברים  
 בלחמו רק חוה ישמו זה בשלש לשונות, והנה שם  
 יוכיה. ואם יסעון הסוכן איך נה מגזרה ינחמו, גם  
 שמואל מגזרה כי מה' שאלתי, גם יעבן מגזרה ילדתי  
 בעבד (דה"א ז'), יש להשיב כי ההמחה היא מוחה  
 לנפש, ולא שמו האזרחות רק העממים, כמלה זכר  
 ושמו, ואין שמואל מגזרה שאלתי רק עממו שמו  
 אל, כי המול"ס והשור"ק יתחלפו, הלא חרמה אשר  
 יון בנו (שם ז'), יתוש בן יון, גם יתכן להיות שמו  
 כאשר הוא ככה כמו כבש, ע"כ. ומה שאמר על נח  
 מינחמו, דוגמחו כבש גם כן בביאור נח ז"ל, ונה  
 הפך העבון, והפסד זה יתהוה ונח מעבון ידיו,  
 גם נחמה מנחה מעבון הלז, כי העברים יתמרו  
 העממים אלל המלות, והעד ירבעה וירבעל, ע"כ.  
 וכיוצא בזה כבש פרעה יתרו על שם גרשום, יעויין  
 שם. אולם כמה שכתב על שם חוה, אינו מסכים  
 עם הכהן, כי הורה על מוס הראיה הלקוה ממח  
 מזד היווה שם בשלש לשונות עבר כשדים, וקדר,  
 וכן כן שלש הלשונות שזכר הכהן בפרק, ועל כן  
 החזיק

אמר בני גיניא, אחרתופי אחרתופי, נברא נברא,  
 אלא איש ואשה, למה שהלשון הזה עטל על הלשון  
 הזה, ע"כ. אך אמנה מי יסוס אלל בלתי יפקק  
 אדם על זה בלחמו מה זאת עשית כי יבול העול  
 ממנו בלשון איש ואשה ונשמו מזה הלשונות המכרות  
 וחולס, ומה ענין שפסח אלל הראיה שהורכב לה  
 להוכיח שיש יתרון לבעל הלשון הזה להנחן דם על ידו,  
 רלשון הוא לו מני שים אדם עליו ארץ, והלא אפשר  
 הוא וקדו לנשמו שהיה כל הארץ שפה אחרת ודברים  
 אחרים וזה לשונו ולשונות שהלך בלחן מיום עשות  
 אלהים ארץ ושמים ובה נהנה חורה וממנה נעחקו  
 הדברים ללשוננו זה שבידיו היום, והמלות המורות  
 שם בלשון ההוא על איש ואשה מלא מקום בלשוננו  
 להעביר בו כפי ענינם המכון שמה, והדוח הוא  
 שדמיה חורה לשוננו להריות על מות המלות ההנה,  
 כמו שהוא מורגל אלל המעמיקים לחדש מלות כפי  
 הנוך, וכמו שהוכיח אמנה זה ה"ר שמואל י' מנח  
 בעירוש המלות וזה אשר הקדים למאמר המורה,  
 וע"ד מה שכתב הרב"ע פ' דברים כי מנחמים מלה  
 המקוה. על משפט לשון הקודש כמו האחדדפס, ו  
 ע"כ. ואולם שמה נא איך חולל להשלים כה הראיה  
 על קדימת לשוננו ולהרבות נבאיה להפסיד דעת כל  
 מתקפק עליה, כי אמנם העיקר שהכל חלי בו הוא  
 שאין דרך מעמיקי ספרי הדמויות לשנות פעם  
 השמות העממים הקצרים בספורים, רק הם שומרים  
 חמונתם בהעמקה ויקראו בשמותם עלי אדמות לא  
 יתלפס ולא ימירו אותם כלל ועיקר, למנן יודע  
 בעלי המאורות ההם המסופרים בעלם שמוחיהם  
 ממש. ולפי לא יראו דברי הרב"צ שכתב פ' מקץ על  
 נפנה פענה בהראותו אפשרות היא המלה הזאת  
 מהרומה ושמה זה ידע שם יוסף, הפך דעת הרב"ע,  
 ואלה הם דבריו. ועל דעת האשונים שאמר המענה  
 נעלמים יתכן שהיה על שם נכבד בלשון ארז כי שאל  
 לו, ואם שהיה הקהל יודע שמה כענין הקרובה אליו,  
 וענינו נפנה מלה, וכן בחו קראה שם משה רבינו  
 בלשון עמו מן המים משיחיהו, ואל שחומם בעבור  
 שקראו סופרי המגרים מויוס כי ישמו השמות ללשון  
 מובן לא מורגל ילם, כאשר יעשה הכהן בקדש  
 עון בין קדש ובין ברד, בין דקס ובין מנח, וכן  
 הדברה מן השמות, ובקתם לא יתנה דבר כאשר עשה  
 סיחון מלך חשבון ובעוג מלך הבשן וחולס הדבה,  
 חס לפי מה שהיו קראים בלשון האמונה בדורו וכן  
 עשו האחרים המעמיקים, ע"כ. ואולם אין חלי מורה  
 לו כמה שאמר כי הסופרים ישמו השמות ללשון מובן  
 לו מורגל להם מזד התפשט בהנהו גם לשמות העממים  
 של בני אדם בעלי המאורות האחרים בספור, וכן  
 הנה שם מויוס נלמה לשמה בספרי המגרים, כמו  
 שזכר גם הרב"ע פרשת שמות על ויקרא שמו משה  
 כי מן המים משיחיהו, אין בו שטי לשון רק הוא שם  
 משה עממו בהלן חזר, כי אשר נקרא שמו מויוס  
 בלשון מגרים נגזר ממלת מו"י"ם, שר"ל מים באותו  
 לשון, הוא שמו ג' בלשונות בלא שום קשר יתר, ויפס  
 דעת - אתר לימודי יהדות

עם עדות התורה וקבלת דור אחר דור עד עבר עד נח עד אדם, ושהיא היתה לשון עבר ובעבורו נקראת עברית, מפני שנשארה עליה עת הפלגה ובלבול הלשונות, וכבר היה אברהם מדבר בארמית באור כשדים שהארמית היא לשון כשדים, והיתה לו

### אוצר נחמד

אלהים זע אחר ונו': עם עדות התורה. כלומר הסוד המכוסה כדיוט שהיא לשון הקודש ונעסקה דור אחר דור עד משה רבינו ע"ס שכתב בלשון אשר בנינו לו סדרו מן השמים, וכן הדברים ודאי שכתבו בלשון אשר נשמע מן השמים ובלשון הזה היו כותבים על הלוחות באזכר אלהים: עד עבר. והלשון הזה היתה מיוסדת לגבי ישראל מן עבר עד נח עד אדם: ובעבורו. בעבור שם עבר: מפני שנשארה עליה עת הפלגה. עבר נשאר על לשון הקודש שיהיה נהוג שפי כל ערס השלם מזה ואדם, ובעת שמשלנו בלשונות כל העמים הלכו אדם אחר לשונו ועבר נשאר על לשונו: וכבר היה אברהם וכו'. כל לשון אומרו בשלשון הקודש היתה בקבלת דור אחר דור עד עבר, ושמה תמרה הלא אנחנו רואים בלשונות ודאי שלא היתה לשונו לשון הקודש מאחר שגורל ומגדל באור כשדים וע"כ היה מדבר בלשון עמו שהיא לשון כשדים ויחינו ארמית כמוכרז בספר דניאל. לוי הכיב אמת שאברהם היה לו לשון כשדים מיום שולח אכל למד לשון הקודש מעבר אבי אביו והשתמש בה לקדוש, והארמית היתה אלו לשון חול, כי ודאי שאלו הסבור בדקדוק בחיבות ומכלות ובנקודותיו לפי הליכות שפותיות לא יתכן להשתמש בה כמילי דעלמא בדדיו חול בדרך ארץ לרשע שמופסס לשון קל ומבזר לכל, ואולי לדעתו לשון ארמית חוליה מלשון הקודש שליו רוב השמות בו בלשון חול נשכח הדבר, וכן לשון קדר ערבי, ואולי גולד הכבוד הוא משם הסלגה. והראש"ל כתב בספר שם בדורם כחלמה הספר, לשון הקודש ולשון ארמית ולשון קדר שם אחת היתה וכו' ובפסוק ויאכל לשון לא נדעונו כפי לשון וכו', והגאון אמר כי לשון כשדים בעבור שנקרא בלשון ישימעהל כי שהי בלשונות והארמית מתפשטת אחת היו, ע"כ. משמע מדבריו בשלשון ארמית ולשון קדר, דסיינו

### קול יהודה

החזיק הראש"ל בשם שם הכללי שזה להם, וממנו הושמחה הראיה אלו. ומכל אלה עלה ביאור לדברי החבר הנלכים לקראתנו. אך אינו גוזר שהיה עשמו של חבר שזה לשון הראש"ל בהגזר נח מיהממו, כי אפשר הוא להיות עשמו כשם הרד"ק המוזכר בביאורו לספר יהושע סימן כ' על מלה גלויה וכו', דרך לשון הקודש בשמות הלוקחים מן הפעל להוסיף בו אות או לגרשו ממנו, כמו נח מן יתחמו, שמואל מן כי מה' שאלהיו, וגם להפך סדר האותיות כמו יעבן מן עבן, ע"כ. ואינה נא עמך מה שכתב האלפודי על זה הדבר במאמרו פרק ג' הנה ראיה למפרשי החברה שבהסכימו על כי הלשון הגזרם המוסרס עליו מכלולם יתברך הוא הלשון העברית הנקרא בלשון הנביאים יידיש, אמר אל מדבר עמנו יידיש וכו', ואינם מבינים לדבר יידיש וכו', וחז"ל קראוהו לשון הקודש, ויבא הדבור על סבה זו. ולאמת הסברה הנהא כתב הראש"ל, וטעם שפה אחת לשון אחת, והקצוב שהיא לשון הקודש, ושם אחד וחזק ושלם וגם שם לעדים, ע"כ. יראה כי השמות האלה כלם גזורים משמות או פעלים מוכחים בלשון הקודש כמו שהעיד הכתוב על כל אחד מהם. ועל הדעת הזאת הרמב"ן ז"ל כתב בפסוק כי פשט כי בלשון הוא ברא ה' עולמו וקרא שמות שמים וארץ וכל אשר בהם ומלאכי וכל צבאו לכלם בשם יקרא מיכל וגבריאל, ע"כ. כבר הורה בזה גם כן על כי הפועל ללשון הראשון הוא ה' והקצוב כי היה לשון הקודש. ורש"י ז"ל כתב ג"כ בפרושי החברה שפה אחת לשון הקודש.

ואמנם קרא הכתוב לשון הקודש שפה אחת לפי שהיתה היותר פשוטה והשלימה ולא התערב זר בחובה, ושאר בלשונות אינם כן, כי לפי שהיו ארמית דור הפלגה כלם קודם צוהם המגדל משום האשור והיה שפהם על מרים העדר הלשון האשורית והתלגלו בלשונות שפשוט לשון, והנה חזק ספק שבהשקפה על הלשונות הכם התחמשו בקצת שמות ופעלים מהלשונות שהורגלו, והתחמזו בלשונות והורכבו קצתן בקצתן, ולא אחת בזה פשוטה ועדרת ההרכבה כמו שגדלה היום אשר נשמע, ולפי זה חזק ראוי שיקרא שפה אחת כי אם הלשון האשורית, אמנם החשוב כי פשוטות הלשון ההיא והאחדות היה היה בזמן ההוא, ואולי אחריה כן לקחו ארמית ג"כ במקומות מה קצת שמות ופעלים מן הלשונות האחרים, כאשר אמרו החכמים על ופעל אחריה, וכן ועל היבד, ובלשם מדרשו וזוהם. ואולי מזה נמשך הכרח בקצת שמות. ולאמת הסברה נקרא לשון הקודש או שפה אחת. ובעלי הגימטריא אומרים כי לשון הקודש ושפה אחת חושבנא דדין בחושבנא דדין, לא יומר לשון הקודש על שפה אחת כי אם בלשון, להורות על אחדות מיתו יבד', כי שאר בלשונות מניחיהם יומה מאחד, וגם הורה על אחדות הלשון ותלמוהו וכו', ע"כ: עם עדות התורה וקבלת דור וכו'. העיד לו עדים נאמנים על הגזר אדם מתדמה וכו' וסם תורה ה' נאמנה וקבלה דור אחר דור וכו', ולאמת הסברה נקרא לשון הקודש או שפה אחת לאומות שונות שמהם הארץ חזקה כוללה לסבור פי כל מערער כמו שזכרנו, כי אמנם סמוך לזו צוהם בקבלתו בעלם וראשונה כמנה עובד, מזה שאמר בראשון סימן ס"ז שהקבלה והנבואה מאין ספק יומר נאמנה מן ההקפה: ושהיא היתה לשון עבר. הוסיף חזק ראויה על קדמת בלשונות מאד היתה לשון עבר, כי על כי הקבלה הכתובה ממנו על שם יומר נאמנה: ובעבורו נקראת עברית. היה הכנה עמדה על בראשון סימן נ"ה בלשונות כי על היות אנחנו סגולה עבר ותלמידו נקרא עברי, ועבר כהנו שם כפי האור: וכבר היה אברהם וכו'. לפי שהלשון הכוזרי נשכח לשון ערב, כיון שהיה לבדיו שמקרה הוא קרא לה מאד התדושה ללשון הקודש, כמו שקרא גם כן מן הכתוב היה עמלו ללשון ארמית

לו העברית לשון מיוחדת לשון הקדש והארמית לשון חול, וכן נשא אותה ישמעאל אל הערב, והיו אלו שלש לשונות משותפות מתדמות, הארמית והערבית והעברית, בשמותיהם ובהליכותיהם ובשמושיהם, והיתה לשון העברית לבדה המעולה שבהם. ומעלתה

## אוצר נחמד

## קול יוזרה

דיימו ערבית. הם תולדות לשון הקדש: וכן נשא אותה ישמעאל אל הערב. ר"ל אלל ישמעאל שהוא קדש בשם לשון הקדש אל לשון ערב: והיו אלו שלש לשונות. לשון הקדש והארמית וערבית: משותפות. י"ל לם שפך בפרס שמוט ששים כללו הלשונות השלש: מתדמות. בשמושיהם: הארמית וכו'. וכלל לומר דיימו הארמית וכו': לפי

ארמית שהוא לשון קדשים הטפלה ללשוננו, כמו שהלך וטפא משך-פיצול: לשון מיוחדת לשון הקדש. ר"ל החשונה אללו והמזכרת לכל דבר שבקדושה ואם הן דבדבי ההנדר עיניך סתלקך במישרים לדמות דברי הרמב"ן שכתב פרשת ויגש אלל כי פי המדבר אליהם וז"ל, איננה ראוה שידבר אחד במזרים בלשון הקדש, כי על דעתו הוא שפת כענן, כי בדברים לא

הבין אורו מאור כשדים ומלךרן כי ארמית היא, והכל הזה עד, ואינו לשון אליהם אחד לבדו אבל הוא שפה כענן ורבים במזרים ודברים אחרים כי קרוב הוא וכו', ע"כ. בנחלתה המיושבות עם היות בקצת ספרי הדפוס בלשון. והנה עם היות כדבריו כן הוא בלשון ארמית לאדן ולשון הקדש לאדן, לא יתוויב מזה היותה שפה כענן, רק אם נאמר שמעת היות שם אברהם לשון חלק בלשון אלהי הוא בפיו המדבר אליהם בלשון הקדש, ועל דרך זה יתבאר מה שאלמר הנביא (ישעיה י"ב) ציוס הכוה וכו' חמש ערים בלשון מלרים מדברות שפה כענן ונשבעות לה' נבואות וגו', אשר היה עליו דבר הראש"ע בלשון מזה ללמוד מזה הכנענים בלשון הקדש היו מדברים, ע"כ. והנה שפתו אחר לקיים דבר כי מאברהם היתה אחר זאת להם: והיו אלו שלש לשונות וכו'. כבר זכרנו דוגמה זה מדברי הראש"ע בספר שפה ברורה, וכחוד עוד שם בראשיתו לשון הקדש ולשון ארמית ולשון קדש ע"כ. וגם בפרשת ויאל על לוז וערמון כחב ז"ל, והנאון אחר כי לוז שקדים בעבור שנקרא כן בלשון ישמעאל כי שתי הלשונות והארמית מתמסחה אחת היו, ע"כ: בשמותיהם. כמו שכתב שם הראש"ע כי הרוב בשמות גם בפעלים כגלה שלש הלשונות שוב בלשונות או הם קרובים, הלא תראה וידברו הכשדים מלךרן ארמית, מלכא, הו מגזרת מלך, לעלמין מעולם, היו מגזרת חיים, אחר מגזרת אחר, חלמא מגזרת חלום, לעבדך מגזרת עבדך, ופשיה כמו מי יודע פשר דבר וכו', ע"כ: ובהליכותיהם ובשמושיהם. כדבר הראש"ע במקומו ההנדר כי ארמית הגרון ירחבו ורחבו, וארמית הגוף הם אחר, וסימני הדברים (כ"ל המדברים אל הדוברים) וסמנה שום הם בנחלת הקל ובנחלת ונפעל והתפעל, ע"כ. והסוף עוד לומר ז"ל, ועוד כי שפת הכשדים שם מוסדות כל השמות הכמוכים וכל הפעלים הם אני ואנחנו וכו', עד אחריו אלה בשלש הלשונות שום, ע"כ. ומכלל דמיוס מה שכתב פ' וארא על ואשר לא שם לבד אל דבר ה' ויעזוב את עבדיו וגו' ז"ל ים בלשון קדש טעם לוי"ו ויעזוב, רק אין יוכלו בנו להרנס הדבר בלשון אחרת, וככה ביום השלישי ויאל אברהם את עיניו ורבים ככה, ע"כ: והיתה לשון העברית לבדה וכו'. אין ספק כי לשון עברית היא לשון הקדש, וכן בלשון משה דידים פ' בחרת חרנוס שכתבו עברית ועברית שכתבו עברית וכו' שהרב במצטרפה פירש עליו חרנוס שגדניאל ועזרא וכו' כדנה חלמרון להם שזירמיה אם כחבו בלשון הקדש, וכן דברי הנבואה הנלמדים בלשון הקדש שכתב חרנוס אין מתמלחין את הדיים, ע"כ. והוא מה שכתב אליה הרמב"ן בלשון ארמית בלשון העברי. אמנם הפסוק העברי לדעת רז"ל אינו הכתב הזה שט בכתבו כתב הקדש, כמו שהוכיח שם במעשה הוצר בלשון אחרת עברי אשרי את הדיים, וכל בלשון הרמב"ן עליו ז"ל, וככתב עברי כחב עברי הוא כתב אשר בחרים בו החורג העם הקדשים אלמלריהם (כ"ל אלמלריהם), והכתב הזה אשר נכתבו בו אחריו החורג הוא כתב אשורי, והכתב אשר כתב יח' החורג נקרא אשורי מן הגדולה והתפארת, כמו בלשורי כי אשורני בנות, והוא אחרת אשורי שהוא מלכות שכתבו, לפי שאינו מתמנה ולא יוכל בו דמיון לעולם, לפי שאותיותיו בלתי מתדמות ולפי שאינו מדבק אחר בלשון שפתו כתיבתו ואין כח בשאר הכתיבות, ע"כ. והרב במצטרפה הרחיק הדברים בלשון אחר כתב אשורי הכתב שט מעבר הנכר והכוויים שהם השמורים כותבים בו עד היום, וישראל היו משתמשים בלשון אחר כתב דבדבי חול, ומשכמות של כסף נמלאת בידים היום שהיו ממין מלכי ישראל ומשמותם בלשון אחר, כלל הכתב שט בכתבים בו ספרים היום כתב אשורי הוא נקרא, והוא הכתב ששים בלשון אשורי שהוא המתמנה שכתבים, לשון בלשורי כי אשורני בנות, ע"כ. ומלוא הדברים מתמנה ידמא פ' כהן גדול, אחר מר וזכרתי אלי היות מר עובקא בחלמא נחמה חורה לישראל בכתב שט ולשון הקדש חזרה וקיימה להם בימי מלכות דבכב אשורית ולשון ארמי, ביצרו לכן ישראל כתב אשורית ולשון הקדש והיותו להדיקוטה כתב עברית ולשון ארמית, מאן הדיוקוטה אחר דב הדשא ביהמי, מאן כתב עברי א"ל הדשא כתב ליבנאה וכו' (פירש"י כתב עברי של בני הנכר, ליבנאה ארמית גדולות כעין אותן שכותבים בקמיטות ומחזות). אמנם קיימו וקבלו היהודים את דעתם הכי דבי אחר בכתב ע"כ (כ"ל אשורית) חורה לישראל, קיין שפחלם נקרא להם דעת - אתר לימודי יהדות ורחל

ומעלתה מדרך הסברה לפי העם המשתמשים בה ומה שהיה צריך אליו מהמליצה כ"ש עם הנבואה הפושטת ביניהם, והצורך אל האזהרה ואל הנגונים והזמירות ומלכיהם

### אוצר נחמד

### קול יהודה

לפי העם המשתמשים בה. לפי השינוי העם שמדברים בו: ומה שהיה צריך אליו מהמליצה. מפני שזו נקרא המשוב למילות נאות בהתחנה ביאור להכניס הדברים בלשון השומעים: עם הנבואה וכו'. דברי הנבואה שהגיע אליוס ודלי שהורכב להיות בלשון לא בלי חסר ויותר ומליט מונח נאך סימנ כפי האפשר, כדי שלא יפול טעות בהבנת דברי אליהם: והצורך אל האזהרה. הולכנו לעומת את הטעם בדבר כ', וא"כ ודלי שהורכב ללשון מובאך כדי שלא יבנה הספק בלב המאמרים מה שזו הכל: אל הנגונים והזמירות. כנר מודע שמדברות טעונים הרבה מהם שיכול האדם להשמיע בקולו, ומזה מההיום הטעונים כפידע עניינים לפי ענין הענין שחנן לומר, כעודע לזודעט מעט במחזיקא. ואכא נאכר יוסד זמר בליוט לא לזמר לחוץ בענין ידוע, ואכא יוסד זמר נאכר בליוטיו ונכודותיו כנח ונכח בחבור והספק כפי ענין הענין, וא"כ ודלי שצריך שישים טעם כזה שלם כפי האפשר

קשה לדקדוק והיא זרה להשפעת וחיסה, כי ה"א הכשר מן חיה יחלוטוהו בחי"ו כמשפט במחזיקים ולכל חיה הארץ, והיס כן בעבור שהה"א והחי"ו קרובים במחנה ואין ביניהם לבד משך הנקודה שבתוך הה"א אלא לא במחנה, כי הכולל יש ביניהם בשמות, כי תחלה תהיה ה"א ובהמשך הנקודה תהיה חי"ו, וזה לומר כי הכנה שבידיו הוא כח עברי, ע"כ. הרי הוא נמשך להטותו שהרמזותיך כראשון סימן ל"ה כי יחס עברי אלא אינו מעבר הגדר רק ממחשבת עבר ואחורו, מכנס דבריו כפי' שמוח אלא להלכח את העבריות ובס' מתפספס על פי חקנה עבד עברי, ויעצומיך עליו במסכתא האחת. והנה אין ההפך ביניהם זולתי במשמעות המלות. כל זאת הגנתי עמך ואם איננו הכרחי בכלן להבין אמרי בינת החבר, כי על זד היותר טוב מחשבונו להועילך בצמיחת היצר נבדל בין הכנה והלשון ולמען תהיה בידעית לשון החברה ומימיכה על האחת: ומעלתה על דרך הסברה וכו'. אחר הדברים האלה אשר עלה מתחמת ביאור מעלה לשון הקודש מזה הקשר, חלה עלי חובת ביאור מעלת מדריך הסברה, למור פתחי פיור אשר שם הגבול הנחשו לאחר שהיה בעלמה ההשוכה שבלשונות מקבלה וסבא. ובכן ישלים הוראה עושר כבוד הלשון כי רחנה היא מני ים ותבנה פתחי כל המלות האריות להעמיק ולהעביר משכיות לבב ממשל נלפס והלבש אותם מחלוצת נכבדות מודרנ: כפי העם המשתמשים בה. לפי השינוי העם שיש מלות אליו הלשון נכבד המדרג: ומה שהיה צריך אליו מהמליצה. כי כן יחולט לשם תשוב ונכד שיחיה דבר אשר יאמר מפיו מהודר מן המאמרים בלשון מהרה לדבר לחוץ. כי אמנם הדבור הוא סגולתו של אדם, והמעשים שבהם יורו על עולו מדרגתו בירקון הכשר התלך המיוחד הזה אשר היה בו יתרון האדם על כל נפש חיה: כ"ש עם הנבואה וכו'. כי לנביא שמוח מאת האלהים להציד דבריו יעקב והמאמרים שמו, יחולט בלשון חיה בורה רב שפתים שלם שלם לרחק לרחק או לקרבו, וישקרו, וישמעו וייראו. ועל העדר התנאי הזה היה משה רבן של נביאים מסרב בשימוחו לאחר הן אי ערל שפתים, כי כבד פה וכבד לשון אכזי, עם היות שנבחר בו הענין ההוא לאור טעם נגזר סוד ה' ליראיו. ואולי היה זה לאורו כי חקי אלהים ומורויו אשר שם משה לפני בני ישראל אין הפה יכול לבד מה עמו רמזיהם וכל לשון חקום אחר לדבר עם מלך מותאם ועלמות מדוויסות. חקל בלרן כי לא חולל לבסוף מה שכלל בהם מן השלמות, וכמאמר האומר חילו הוינא כסיני תבענא מרחי עומי הדא למילי דעלמא והדא למילי דאורייתא, וכבר אמר ז"ל בלשון שמוח רבה על אמרו לא איש דברים אכזי, אמר לו אם אתה איש איש דברים אל תחוש הלא אכזי בראיך כי פיות שבעולם ואני עשיתי אלא מן שפתתי וחרש ועור ופקח לראיה ופקח לשמיעה, ואם חלפתי שפתיים איש דברים הייתי אלא לנשות ק' אני חפץ ונכח שפתי דבריו ויחיו דברים נכונים שפתיים עלי עם פיר, וה"ד ועשה לך ואזכי אהיה עם פיר, ע"כ. וראיה התנחב בזה הולכה על שמים. ה"א מזה המשלה כי להיווה נביא שליח ה' ראוי לו לשון של ואריות לכבוד שולחו, וכו' מזה מי שהנביא שמוח אליו, כי הנה הוא ראוי מפני זה להנחן לו לשון למודים לדעך לשון את יעקב דבר למשן ישיג המתון בכן שפתי וכל לשון הקודש אחרו למשפס ירשע. וז"ל והצורך אל האזהרה ואל הנגונים והזמירות. כי המליצה לריבה מזה להביע מחלוצת אלהיו ושפתי רננות היכל פיו עלי עשור ועלי נבל עלי גיטון ככמר. וכפל מאמרו טעונים והזמירות, להורות על זכרנו להלל ים בטריות ומשנחות בפנים מפנים שמים:

ומלכיהם משה ויהושע דודו ושלמה היתכן שיחסר להם מליצה בעת שהיו צריכים אליה לדבר כאשר תחסר לנו היום בעבור שאבד הלשון מסננו. הראית ספור התורה המשכן והאפוד והחשן וזולתם כשהוצרכו אל שמות נבריות היאך מצאו אותם עד תומם, וכמה נאה סדר הספור ההוא, וכן שמות העמים ומיני העופות והאבנים, חמירות דוד, והתרעם איוב והתוכחו עם רעיו, ותוכחות ישעיה ונחמיותו, וזולתם:

אמר

## קול יהודה

ומלכיהם משה וכו'. ולהם יאהה שפה נרדס להגדיל ולהאדיר מורכב של מלות קול בנה קול בחר קול שזר לרזים מפני מורלו יהוה: היתכן שתחסר להם וכו'. אפשר להסב פני הדבור הלא המלכים לבדם דלוקי מייניהו, ואי לכל הכהות שקדם זכרם להיות נזרד המליצה לא שום שםם בגלגל: הראית ספור התורה המשכן וכו'. העניד ההפוך להודיע כי טובה ורחבה היה לפוננו מלא להביע אמרים לא אשר היה שם רוח המדבר ללכת.

ובקדים המשכן עם האפוד והחשן מן השמות והניביות מאלו: כשהוצרכו אל שמות נבריות וכו'. הכל יודעין כמה מלות שונות ומשונות הוזכרו במלכתם בהפסוק והאפוד והחשן לפי דרך, להודיע מעשה ה' הגדול והנורא ההוא, ובהרבה מהן נמקשו המפרשים, כבקצרות ופחות וקטנות ומקצות ומקוצים ובגדי השדר, וחולתה רבים: וכמה נאה סדר הספור ההוא. כי מלבד שלמות הלוקי במלות נטונות מופך גם העל שלמותו הכולל, כי הו יפה אף נעים מלד סדרו והקשרו הנאה, כי משפט כל צור כללה במורכב והקשר שהיו ראו מקשה מן השלמות ושלמות על שלמות הלוקי: וכן שמות העמים ומיני העופות והאבנים. כפי סדר מדעיותיהם הוא מונה, מדבר חי ודומם, כי אין לזכרון הנומם מבוא בזה ועל כן שמים. והעמים הם המכירים כוף ה' נה, ודעתו ז' לפי מה שזכר מדבריו אלה כי הדוה הוא שהדסה חורה לשום שמוה בדרך אל העמים ההם כפי הסכמת הוראה עניניהם ומתניהם כיחר השמות שגלגלנו, וכמו שאמר דרבינו כי היא השלמה מכל הלשונות וההאורה לקרואיה יורה מכלל, ע"פ. וממדרגת הכי לא הזכיר רק העופות, הן מלד הרבוי המכר מהם פ' שמיי העולה הוא למעלה על מספר הכמות וחולתה המכירים שמה, וכן מלד הזכר הנמלא בשמות העופות, הלא המכירים מה' שהאזקן הראש' לערוך מלחמתו בפרט העמים במלחמו א"פ שם דברי יחיד שאינה

## אוצר נחמד

אפשר כדי שיהא נכון לקבלו כגמול: ומלכיהם משה יהושע וכו'. דבר ידוע של מדע והמסה שמלך חסן עיקרם הוא שגמול מנין עניניהם, של הכמי הם כולם מושלים עיני אליו ומשפלים נס כלל יכלתם, וגם מלכותם רחוקה אלסו אליו כל הכמי לו: היתכן שיחסר להם מליצה. פהה הסיב לו נגד מה שהיה כהויר מערכת לכן הקודם כפי פ' להיותם בלתי שלמה, סלס. נאמר שגמולן משיקם כך נבדלת הפרס, ואף אפשר שגמולן עם חסד וטובו גמול טוב ומלכיהם בראשיתם בגולה האדם עמםם בגלון חסר כמותו סיום, עד שלא היו יכולים לדבר בה כל מה שידומן להם לפי אצור, כמו שהוא היום עקשם לסדר ספור ענינים כפי שידומן בגלון הקודם מכלי ערוב איום מלות משאר: בעבור שאבד הלשון. שאין זה רק מלד שאבד כלשון בגלגל: ספור התורה. כל ספורי המשניות שגמוליה אין בהם לחן ודוקה נכונות: והמשכן והאפוד והחשן. שם נאמר שמה ברנע ענינים מלכותיים ופעלים ככללי מורגלים בין בני אדם ושמות ארנים מורגלים: היאך מצאו אותם עד תומם. כולם קראו בשמותם בלשן, ובדאי אילו לא היו צריכים לשם כמורה לא כינוי יודעים שום של אחד מהם שאין אנו יודעים שמוה שר מיני האבנים והאבנים וכלים בלשן: וכמה נאה סדר הספור ההוא. בקידום ואחריו במעשה ההוא, כמו שציור מעשה ידיו. מספר הכנס שזכר צד יוסף ואף הים המעשה, ומפני שהענינים שהגיעו ליוסף שמוך למחלתו וגדולתו לא היו רק אחר זמן בערך כ' שנים, ספיקו במעשה סהא וספר מעשה יהודה ועני חמר וירכו ירמיה ומתה כח שזע וגו', וכשתון הפסוק הוא לדבר יוסף ועם הים בתליתו ואף כללית למלכות, מלבד שהמספר מענין יהודה יש לו איום סמך למעשה יוסף שהורידוהו אהין מתגלותו, ומכ' ר"י ז' וכן שמות העמים. כל האמות קראו בשם, כפי שלא נחמר מכלשון אשילו שמוה האמות: ומיני העופות. שם כל עופות הסמלים, וכל אלו בשמות בלשן: וחמירות דוד. חמירות שאמר דוד על כל ענין וענין אם לשבח או לקינה או למלח, וסכל מעין המלכות לו אז, כנס ודאי מקרי המלכות על ידי שזמרים סדר לשון קודם שסיס דוד יודע ממנה, ואם לא היה כלשון שם לא יסם יכול להמליך ממנו לכל ענין שגמול לו: והתרעם איוב וכו'.

ציתוב, פמה הגאון שתרנס אוחה אלענק"א, כי זה השם בגלון ישמעאל על דבר שלא נמצא בעולם ולא היה ולא נברא אלא למשל, וכן יצוי הכמי לעולם, א"כ לא יתכן שיאמר השם הדבר שלא היה, ע"פ. וכן אלא הדוכיות ככה אמרו האדוקים שהיה הערעולת ואלה פספי עולם כי מי בידל להם, ע"פ. וצבור המכרים ההם הולך בדרך ציבורם מן מסופם. ועל אצני המלואים ידעת דברך ה' הנה בלחמו ואין לו דרך ציבור לדעת אצני המלואים, הן הגאון תרגם כדאנו כי אין לו קבלה שיכמוך עליו וכו', ע"פ. ודבריהם שמתה מתוך אה הוכחתו על הגאון אשר תרגם את ההורה בגלון ישמעאל ובכתיבתם, ואלה דבריו בפי בראשית, ואין ראיה על פישון שהוא היוצר רק שהרגם החוילה כפי דברו כי אין לו קבלה, וכן עשה במשפחות ובמדינות ובחיות ועופות ובאבנים, אולי במלות ראם, וכבר פעה כמקלה כאשר אפרס במקומן, אם כי לא בשם על הלוטותיו וכו', ע"פ. ועם איות שזכר למעלה האפוד והחשן בלא היותם שם על האבנים בקצותיהם רק על עמם האפוד והחשן: וחמירות דוד וכו'. הזכיר אלה שלשה בפרט להיותם הטריות מרימים



שוב "בנגון" (כ"ל בנועים) "לעושה" נפלאות גדולות (כ"ל כי לעולם חסד). זה בנגונים בעלי המעשים, אבל בשירים הנקראים אנשאר"א והם ההרזוים האמורים, אשר בהם הוא נאה החבור, לא הרנישו עליהם, בעבור המעלה שהיא מועילה ומועילה יותר:

## עא אמר הכוזרי ומה הוא :

אמר

### קול יהודה

### אוצר נחמד

כלם יכולים הם בלא עמל ורב השמלות להמשיך הנגון בשני הסקוסים הללו בשוב, כאשר שמענו כן רחמו ביום השבת ביום השבת כאשר יערכו הזמירות בבית הכנסת קמן וגדול שם הוא להשמיע קולם בנעימות נגון, עם היות השני כחובים הללו בלתי נבנים על מקלף השיר בעל המשקל, כי תמועה השני מהם עודפות על-תמועות הראשון, ואף גם זאת ביד כל אדם להבליע השני בנעימות נגון הראשון ואין חלוק תמועותיהם גורם להפסד בנגון. והזכיר שני הכחובים הללו ממחזור ק"ו שהורגלו בכל שנה ללחמו שמהם בבית הכנסת בנעים נגון, ועם היות שיפסקו בניהם שני כחובים וחס הודו לאלהי האלהים והודו לאדוני האדונים, בחר לו זמרון לעושה נפלאות גדולות לבדו, על להיותו מרובה באלוהים תמועות מחזק הוראתו על הכללה תמועות רבות בנעימות ניגון אחד שור. והנה אמר כריק והמלא יכולים לנגן וכו', להורות על-

ליתיה כי טוב בנגון לעושה נפלאות גדולות לברו. שאמ"ס שבהודו לה' כי טוב אינו רק שבע תמועות ונלעושה נפלאות וגו' תשע תמועות, ע"ז ע"י המבטא והקול היוצא יכול להמשיך הנגון נעימן אחד אפי"ס שאין תמועות שוות: זה בנגונים בעלי המעשים. ר"ל זה ואות כשהנגון ע"י מעשי המדבר בנגון בעמיהם מתקום הספק וההתחדה במקום ספקון ונקריות וכמיותן כמה שאמר המכר בסיומן ע"ז: אבל בשירים וכו'. וזה המדוים המהוברים נכתב: בזה החבור. ואם הקריא: לא הרנישו עליהם. לא חששו להם חכמי ישראל בזמירותיהם שכתבו: בעבור המעלה שהיא מועילה יותר. כס היו להם ענינים מועילים יותר בכתובת הדברים שסם העממים והנגינות שעל כחני קודש, שיסדו אותם נהגתם נפלאה להשמיע כאלו המדבר עומד חי ומדבר בתנועותיו וזמירותיו בעיניו ובאזניהו להכניס שומק בדברים בלא ספק, וכן נודר הסם היו בטעמים, ומה שבוטא בדבריו בסיומן ע"ז:

כי

מחמת מה שזכר כי הנגונים אינם נריכים אל המשקל בדבור, שהרי אפילו הריקים שבבני אדם יודעים לניין דברים מתחלפי התמועות על טעם נגון אחד, ומה בלא כי יחס דרכיו השיר המחובר להבנות בנין ואם וקונו אל הנגונים אם בלעדי יקל על כל אדם לנגן כל נעימותיו ההגון. ולפי הטעם האחר יהיה הריק, איה דבור שיתעשו ונעימותיו כמו הודו לה' כי טוב, והמלא הוא בעל תמועות רבות, כמו לעושה נפלאות גדולות לבדו, והכוונה שבין בריק בין במלא יכולין לנגן על אופן אחד. וסמך הדמיון להם בלחמו ביהודו לה' כי טוב וכו', כי יכולין לנגן ביהודו לה' כי טוב שהוא מחזק ריק התמועות, בנגון לעושה נפלאות גדולות לבדו שהוא מחזק מלא התמועות הודו להם לשיהם בנעים הנגון. והקבל נוסח זה בסדר פנים יומר מחזירו, על גלי היות מנהג בלשון לומר כריק והמלא, כי אין כחובו כעם ככהן, כי שם השני כפ"ן יקראו זה אל זה דמיון מתהלך בין שניהם. או יתהדר ריק ונגון מלא יכולין לנגן ביהודו וגו' כנגון לעושה וגו', והענין הריק הוא הנגון העושה בזה מלאכה, והמלא הוא העושה במלאכה על פי משפטי המוסיקא: זה בנגוני בעלי המעשים וכו'. וקראו בעלי המעשים, בני ישראל אשר אמר על אודותם סימן ל"ו כי המחשבות היות אשר רשימים מעשים וכו', להבדיל בינם וכן הפרטים העובדים שזכר לו הכוזרי כפי"ס מ"ה, ואלהים כיון המכר בסיומן ל"ו המכר בלחמו ובתנועות ובמחמרים שאין מחמרים מעשים כמבואר שם. וכוונתו בנאך כי מה שאמר מהנגונים שאינם נריכים אל המשקל וכו', רינהו מהם בנגוני בעלי המעשים והם בני ישראל אשר ישימו מנחתם המעשה הנכון ולא ידקדקו במלות ובנות על הנגונים בלחמו כאשר ידקדקו ויחלש, כחומר למעלה סימן ל"ו בלחמו ואין ראיות החקיקים האלהיים דקות המלות וכו'. וזהו שסמך לזה אמר אבל בשירים וכו', להורות נקח כי לא מבני ישראל הם השירים הללו השקולים בלחמו התמועות והידועה ולא פנו אליהם, כי שמדו למרעה ובריהם ילצורו בשומם לב למעלה מועילה ומעולה יותר ממה שהוא חקן השיר והזכור הגאש במדה ובמשקל. והמעלה הזאת החבדל בסמוך סימן ע"ז וע"פ. ומה שאמר הררררררר דאמורים וכו'. ר"ל הסכרים למעלה בדבריו הכוזרי סימן פ"ס-פס-באחד-בשירים המהוברים וכו'. ואם בלחמו לבדו הדברים על פי הטעם שכתב בנגונים בעלי המעשים, חסיה הכוונה, לנגוים המכרים שומרי המעלה העמיתית על פי המעשים כמו שיעה בנמשכה, כי חתום אין מנחתם רק מעשה חוקף ההוראה בדברים הנאמרים חלף פניה אל המקלף השירי הנכלית פניה כי אם לתנועות בני אדם להשמעות חזנים. וכמה נאים הדברים היוצאים מפי ה"ש שחולף ו' תבון בראשית ביאורו לספר קטלח ו"ל, ויש למלאכה השיר חתום מחמרים כוללים לכל ויחזקתם ללחמה אומה, זכרם אריסכום בספרו בשיר, וכן זכר שקלח האומה לא היו מחמרים שיריים השמות האומיות המהירות אך שחיו שוה בזמן קריאתם לבד, וכן אומר כי קלח האומה לא היו מחמרי שיריים שחיה המשקל אשר מדרך הנקוד, כלומר המלכים והשולחים שחיו על דרך אחד ומספר